

A kutatási beszámolót írta:
Domokos Tamás és Kulcsár László

A kutatásra Tatabánya Megyei Jogú Város Önkormányzat megbízásából került sor. A programot a Belügyminisztérium Gyermek és Ifjúsági Koordinációs Tanácsa támogatta. A program megvalósítója az ECHO Oktatókutató Műhely volt. Projekt azonosító: ECHO 29/1998.

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622
www.echosurvey.hu info@echosurvey.hu

TARTALOMJEGYZÉK

1. Prológus	3. o.
1.1 Konceptualizálás	3. o.
1.2 A kutatás alanyai	4. o.
1.3 A kutatási módszerek	4. o.
2. A kérdőíves adatfelvétel jellemzői	6. o.
2.1 A kutatási minta	6. o.
2.2 Adatfeldolgozás	8. o.
2.3 Más adatok forrásai	8. o.
3. Általános demográfiai helyzetkép	10. o.
4. A tatabányai fiatalok értékrendje	16. o.
5. A fiatalok viszonya a társadalmi szervezetekhez	27. o.
6. A politika és a közélet	40. o.

1. PROLÓGUS

A tatabányai ifjúsági érdekérvényesítési csatornák kutatására Tatabánya Megyei Jogú Város Önkormányzatának megbízásából kerül sor. A kutatás elindításával a település csatlakozott azon önkormányzatok sorába, amelyek a kiemelten fontos ifjúsági korosztály problémáinak kezelését tudományosan megalapozott, reális helyzetkép alapján kívánják megkezdni.

A kutatás részét képezi egy hosszabb távú fejlesztési folyamatnak, mely célja, hogy reális helyzetképből kiindulva meghatározza, kialakítsa és fejlessze az ifjúsági érdekérvényesítéshez szükséges önkormányzati csatornákat, támogassa és elősegítse a fiatalok, és a "civiliek" aktív részvételét a város életének alakításában, az ifjúságot is érintő döntések előkészítésében, meghozatalában és végrehajtásában. Ennek érdekében kutatások végzésére és javaslatok kidolgozására kerül sor.

1.1 Konceptualizálás

Minden társadalomtudományi vizsgálódás alapvető kritériuma a munka során használni kívánt fogalmak pontos meghatározása, annak tisztázása, hogy mit is kell értenünk az egyes fogalmak alatt.

Mivel vizsgálódásunk az érdekérvényesítés problémáját tanulmányozó kutatások sorába tartozik alapvető, hogy meghatározzuk mi is érdekérvényesítés. Az érdekérvényesítés egy tudatos folyamat, amelyben a személy, vagy személyek csoportja egy olyan döntést, amelyben nincs kizárólagos döntési kompetenciája, a saját érdekeinek megfelelően szándékozik befolyásolni. Az érdekérvényesítés feltétele tehát, hogy egyéneken kívüli döntésről legyen szó, vagy ne legyen kizárólagos döntési kompetenciája annak, aki az érdekét érvényesíteni akarja.

Miután meghatároztuk az érdek érvényesítésének fogalmát a kutatáshoz elengedhetetlen volt, hogy a különböző érdekeket valamilyen tipológia mentén rendszerezzük. Az alábbiakban vázoljuk a kutatás során használt érdektipológiát: 1. Gazdasági érdek; 2. Információs érdek; 3. Egészségi érdekek; 4. Szociális érdekek; 5. Kulturális / szellemi érdekek; 6. Szakmai / tanulmányi érdek; 7. Szimbolikus érdekek.

Végezetül meg kellett határoznunk az érdekérvényesítési csatornák típusait is. Formális csatornák: nonprofit szervezetek; politikai szervezetek; érdekképviselői szervezetek; önkormányzatok hivatala (közmeghallgatás, képviselői fogadóóra); jogi út.

Informális csatornák: sajtó (nyomtatott és elektronikus) pl. olvasói levelek, riportok, nyílt petíciók, állásfoglalások, szenzációs hírek; politikai kezdeményezések (sztrájk, tüntetés, népszavazás, aláírásgyűjtés); választási aktivitás (helyhatósági választásokon); lobbik; egyéb informális mód (petíciók eljuttatása, zsarolás).

1.2 A kutatás alanyai

Az ifjúságkutatás során alapvető elem, hogy meghatározzuk kiket is értünk fiatalok alatt, kire fog fókuszálni a kutatás. Kiket tekintünk fiatalnak? A szakirodalomban többféle dimenzió mentén szerveződhetnek a besorolások:

- * Azonos jogi státusz alapján;
- * Homogenitás alapján;
- * Életkori azonosság alapján.

Mivel az azonos jogi státusz alapján csupán a korlátozottan cselekvőképesek (14-18 év) tartoznak az ifjúság kategóriába, homogenitásról (azonos társadalmi helyzetről és élményvilágról) pedig nemigen lehet beszélni, az egyetlen "működőképes" és ezért legelterjedtebb szegmentáló dimenzió az életkor. Kutatóműhelyünk is ez utóbbi álláspontot fogadja el, s az ifjúsági kategória felső határát 29 évben határozza meg. A tatabányai kutatási-fejlesztési folyamat egyik szakaszában a 14-18 éves korosztályba tartozó fiatalokra fókuszált adatfelvételünk, míg a másikban a 14-29 évesekre.

1.3 A kutatási módszerek

A kutatás során többféle empirikus adatgyűjtési módszert választottunk. A kutatási program első lépéseként a 14-18 éves korosztály körében önkitöltős iskolai kérdőíves adatfelvételt végeztünk (survey). A program második szakaszában fókuszcsoportos interjúk keretében az ifjúsággal foglalkozó szakemberek, ifjúsági és civil szervezetek véleménye alapján kerülnek feltárára az ifjúsági érdekérvényesítés problémái, lehetőségei, veszélyei. A harmadik fázisban szintén egy kérdőíves vizsgálatra kerül sor, az ifjúsággal foglalkozó intézményeket, szervezeteket faggattuk.

1.3.1 Iskolai kérdőíves adatfelvétel a középiskolások körében

A részprogram célja, hogy 1000 fős mintán történő önkitöltős kérdőíves adatfelvétel során általános képet kapjunk a középiskolások érdektipológiájáról, közéleti aktivitásáról, az érdekérvényesítési csatornákhöz és a civil szektorhoz való viszonyáról. A kérdőívet a diákok osztályfőnöki órán töltötték ki.

1.3.2 Fókuszcsoporthos interjúk lebonyolítása

A kutatás során két különböző fókuszcsoporthos ülés került lebonyolításra, egyik a fiatalokkal foglalkozó szakemberek körében, a másik pedig a civil szervezetek képviselői körében.

A fókuszcsoporthos interjúk célja az ifjúsággal foglalkozó szakemberek véleménye alapján az ifjúsági érdekérvényesítési problémák és a probléma megoldásába bevonható erőforrások feltárása a segítő szakma oldaláról. E problémafeltáró csoportülésen a településen dolgozó, ifjúsággal foglalkozó személyek, intézmények dolgozói vettek részt.

A másik csoportban a város civil szervezeteinek képviselői dolgoznak együtt, s a problémafeltáráson túl a foglalkozás célja a civil "kerek asztal", fórum előhangja is volt.

1.3.3 Ifjúsági és diákszervezetek, valamint ifjúságsegítő intézmények felmérése

A fejlesztési folyamat valamint az ifjúsági és civil fórum elindítása előtt fontos, hogy elkészítsük az ifjúsági érdekegyeztetésbe valamint az ifjúsági és civil ügyek kezelésébe bevonható szervezetek, erőforrások térképét. Ezek mellett a részprogram feladata volt, hogy megismerjük azokat a potenciákat, amelyekkel az ifjúsági szervezetek rendelkezhetnek.

A program második felében a részletesen feltárt, elemzett kiemelt problémák, helyzetképek ismeretében az érdekérvényesítési csatornák fejlesztésére és kialakítására szolgáló megoldási módzatokra, fórumokra, szervezeti elemekre, alternatív projektekre teszünk javaslatokat. Jelen kutatási beszámolóunk a nagytömegű iskolai kérdőíves adatfelvétel eredményeit tartalmazza.

2. A KÉRDŐÍVES ADATFELVÉTEL JELLEMZŐI

Az ifjúsági érdekérvényesítést vizsgáló kutatási program legfontosabb szakasza az iskolai megkérdezés, hiszen itt kerületek feltárásra a leginkább érintettek, a fiatalok attitűdjei, érdekstruktúrája, közéleti szereplőkhöz, intézményekhez való viszonya, informáltsága. Ezért különösen fontos az is, hogy mielőtt elkezdenénk az empirikus eredmények elemzését, ismertessük az iskolai kérdőíves adatfelvétel főbb jellemzőit.

2.1 A kutatási minta

A kutatás empirikus adatgyűjtésére önkitöltős kérdőívek segítségével került sor. A minél hitelesebb adatok érdekében a reprezentatív kérdőíves adatfelvétel során nagy mintán dolgoztunk. Mivel a kérdőív több olyan kérdést tartalmazott, amelynek megértése problémát okozott volna az általános iskolás korosztálynak, vizsgálatunk során a hagyományos értelemben vett középiskolás korcsoportot (14-19 év) kérdeztük meg, így nem kerültek be a mintánkba a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok alsóbb évfolyamai, viszont kiterjesztettük a vizsgálatot az érettségi utáni 13. évfolyamon iskolájukban továbbtanuló fiatalokra (pl. technikusok). Mintánk így az új oktatási szisztéma szerinti 9-13. évfolyamos tatabányai tanulókra nézve reprezentatív.

Az általunk megkérdezett diákok az alapsokaság (az összes tatabányai iskolában tanuló 9-13. évfolyamos diákok összessége) 25 százalékát teszik ki, a 4556 tanulóból 1130 fő válaszolt kérdéseinkre.

	alap- sokaság (fő)	minta nagyság (fő)	kérdezettek aránya (%)
Árpád Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola	480	152	31,6
Bárdos László Gimnázium és Szakközépiskola	298	88	29,5
Kereskedelmi és Vend. Szakközépiskola és SZMKI	981	262	26,7
Péchy Antal Műszaki Szakközépiskola és Gimnázium	435	126	28,9
Kossuth Lajos Közgazdasági Szakközépiskola	421	146	34,6
Fellner Jakab Szakközépiskola és Szakiskola	979	262	26,7
Vas László Egészségügyi SZKI és Gimnázium	335	94	28,0
Füzes Utcai Ált. Isk. és Speciális Szakiskola	104	-	-
Mikes Kelemen Felnőtt és Ifjúsági Középiskola	465	-	-
Alapítványi Szakiskola	58	-	-
Összesen (9-13 évfolyam)	4556	1130	24,8

A mintába kerülő osztályközösségeket az iskolák által közölt alapadatok alapján határoztuk meg, figyelembe véve az évfolyam és intézmény szerinti kvótákat, valamint az egyes osztályközösségek specializációját és nemek szerinti összetételét.

A vizsgálat a tíz középfokú oktatás intézményből hétre terjedt ki, mivel három kis létszámú iskolából nem kaptunk vissza kérdőíveket. A vissza nem érkezett kérdőívek miatt keletkezett kismértékű torzulást a nem, az évfolyam és az iskolatípus szempontja szerinti matematikai-statisztikai súlyozással korrigáltuk. Az alapmegoszlás és a minta súlyozás előtti százalékos összetételét az alábbi táblázat mutatja. A súlyozás után a minta évfolyam, nem és iskolatípus szerint pontosan reprezentálja a tatabányai középiskolákban tanuló diákokat.

Alapmegoszlás			Súlyozás előtti minta		
	fiúk	lányok	fiúk	lányok	
9. évfolyam	13,6	18,4	13,4	17,3	9. évfolyam
10. évfolyam	10,5	15,1	12,5	13,8	10. évfolyam
11. évfolyam	9,5	13,6	10,5	13,4	11. évfolyam
12. évfolyam	4,1	8,3	3,8	8,5	12. évfolyam
13. évfolyam	1,6	4,8	2,8	4	13. évfolyam

A mintavételi hiba nagysága városi szinten +/- 2-3 százalék az adott kérdésre válaszolók számától függően. Ez azt jelenti, hogy az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha minden tatabányai középiskolás diákot megkérdeznénk. A mintát úgy alakítottuk ki, hogy azok az egyes iskolákra nézve is reprezentatívak legyenek. Ez lehetőséget ad arra, hogy a későbbiekben ne csak városi szintű, vagy iskolatípus szintű elemzéseket végezzünk, hanem igény szerint iskolai szintű adatokról is beszámoljunk.

Az adatfelvételre 1998. novemberében került sor. A diákok a kérdőíveket tanórákon töltötték ki. A tanulókkal a kitöltés előtt a pedagógusoknak ismertetni kellett a kutatás célját, el kellett mondani, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen, valamint fel kellett hívni a tanulók figyelmét arra, hogy az elemzést és az értékelést külső szakemberek, kutatók fogják végezni. A kitöltött kérdőíveket a pedagógus az osztály jelenlétében behelyezte egy borítékba, körcímkével lezárta, és két diák aláírta a lezárt borítékot. A lezárt borítékokat a kutatás helyi koordinátora gyűjtötte össze.

2.2 Adatfeldolgozás

A kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi csoportokat négy, öt illetve hétfokú skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százas értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, egyet nem értést stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, egyetértést stb.) jelez.

Más kérdéseknél - ahol pozitív vagy negatív tendenciát kellett prognosztizálni - a százalékos értékeket egy ún. mérleg-indexre vetítettük. Ez esetben a kapott szám egy -100 és +100 közötti érték, ahol az egyöntetű pozitív tendenciát a pozitív, míg az egyöntetű negatív tendenciát a negatív véglet mutatja. A mérleg-indexen a nulla körüli értékek fejezik ki a változatlan helyzetet.

A feldolgozás során a primer alapmegoszlások közlésén túl, az összefüggések és a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására két és háromdimenziós elemzéseket készítettünk, korreláció és szórás vizsgálatokat, klaszter- és faktoranalízist valamint többdimenziós skálázást is végeztünk. A nyitott kérdésekre adott válaszoknál általában nem a százalékos megoszlást, hanem az említések számát közöljük.

2.3 Más adatok forrásai

Eredményeink jobb értelmezhetősége érdekében kutatási beszámolónkban több helyen közlünk összehasonlító adatokat is. Az adatok egy korábbi tatabányai adatfelvételtől és más dunántúli megyeszékhelyeken végzett kutatásokból valók. A hivatkozott vizsgálatok az alábbiak.

A Monitor Társadalomkutató Intézet 1997. decemberében több településen - köztük Tatabányán - végzett lakossági érdektipológia vizsgálatot, melynek kontrollja egy országos reprezentatív minta volt. A tatabányai minta 550 fős volt, s a felnőtt, 18 év feletti, állandó lakóhellyel rendelkező tatabányai lakosokra nézve volt reprezentatív.

Veszprémben kutatóink 1996-ban folytattak ifjúsági érdekvényesítési csatornákat vizsgáló kutatást. A minta nagysága 300 fős, a megkérdezettek a 18-29 éves veszprémi fiatalokat reprezentálták.

Az ECHO Oktatáskutató Műhely és a MONITOR Társadalomkutató Intézet közös vállalkozása volt az 1998 tavaszán lebonyolított szombathelyi városi ifjúságkutatás. 900 tanulót kérdeztünk meg, akik együttesen a városban tanuló középiskolásokat reprezentálták.

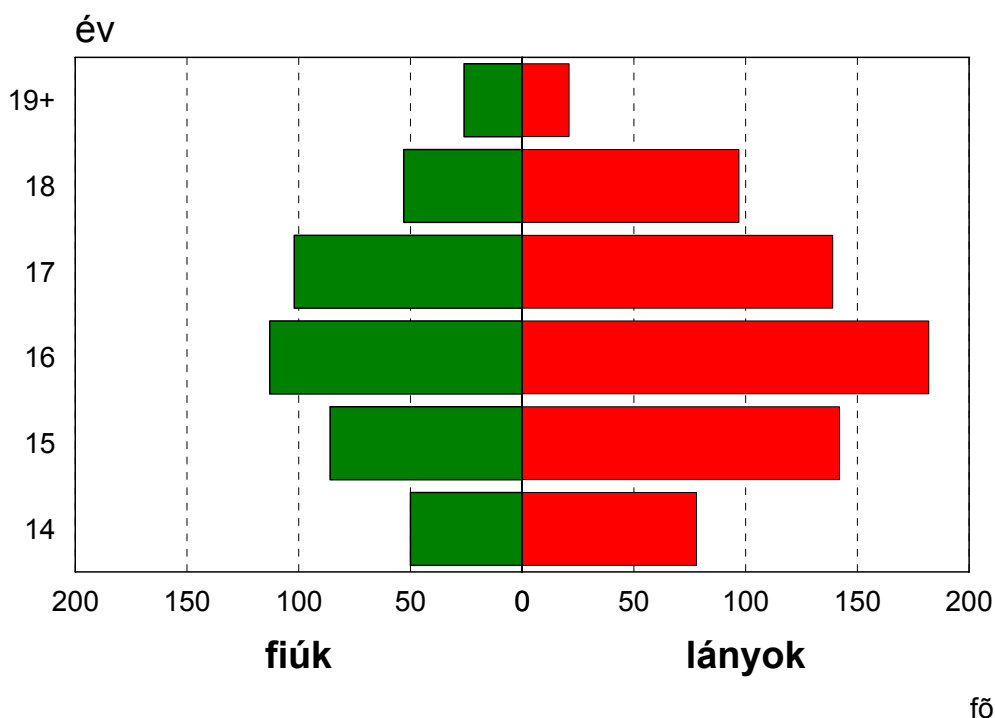
Saját kutatásaink közül néhány helyen hivatkozunk a zirci ifjúságkutatás adatfelvételére is, mely során a Zircen tanuló 7-12. évfolyamos tanulók körében végeztünk teljes körű felmérést. A megkérdezett tanulók száma 988 volt.

3. ÁLTALÁNOS DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP

Mielőtt belekezdenénk a felmérés részletes tartalmi ismertetésébe szükséges, hogy a vizsgált népesség demográfiai helyzetét, összetételét ismertessük, mert vannak olyan tendenciák, jelenségek, amelyek csak ennek fényében érthetőek.

Minden társadalomtudományi vizsgálódás alapvető demográfiai változója közé tartozik az életkor. A vizsgált korosztályban tanulók négyötöde fiatalkorú, s 18 százalékuk jogilag felnőtt, tehát elméletileg az érdekérvényesítés valamennyi legális csatornáját használhatja, pl akár a néhány héttel korábbi helyhatósági választásokon is résztvehetnek. A mintába került tanulók között nem volt kiskorú, még az elsősök közül is mindannyian betöltötték a 14. életévüket. Ők alkotják a minta 12 százalékát. A 15 évesek 21, a 16 évesek 27, a 17 évesek pedig 22 százalékban vannak jelen a tatabányai középiskolákban, s ennek megfelelően a vizsgálatban.

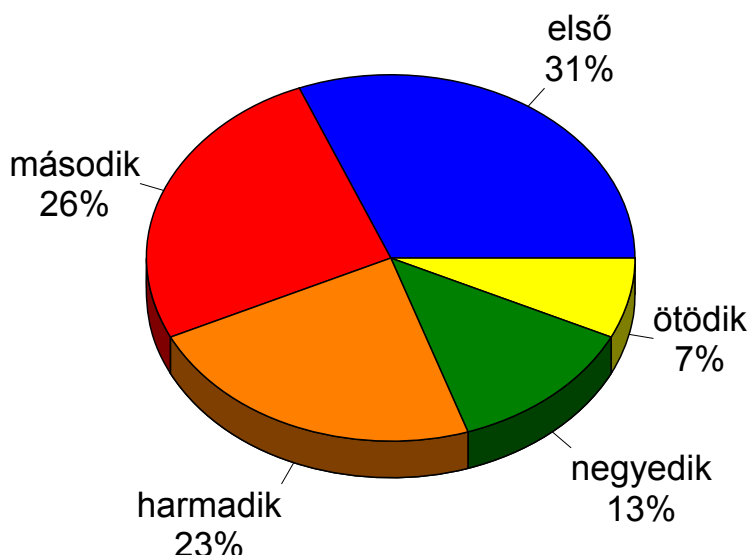
A vizsgált tanulók korfája

A tatabányai középiskolákban az második és harmadik évfolyamon nagyjából egyenlő arányban vannak tanulók (23-26 százalék), az elsősök valamivel többen vannak (31 százalék). A negyedik (13 százalék) és az ötödik évfolyamon (7 százalék) tanulók aránya sokkal alacsonyabb, hiszen a három éves szakk munkásképzésben résztvevők ekkora már végeznek, az

ötödik évre pedig csak néhányan maradnak az ilyen képzést adó középiskolában. Ennek megfelelően az egyes iskolatípusok között eltérő a válaszolók évfolyam szerinti megoszlása.

A válaszolók évfolyam szerinti megoszlása

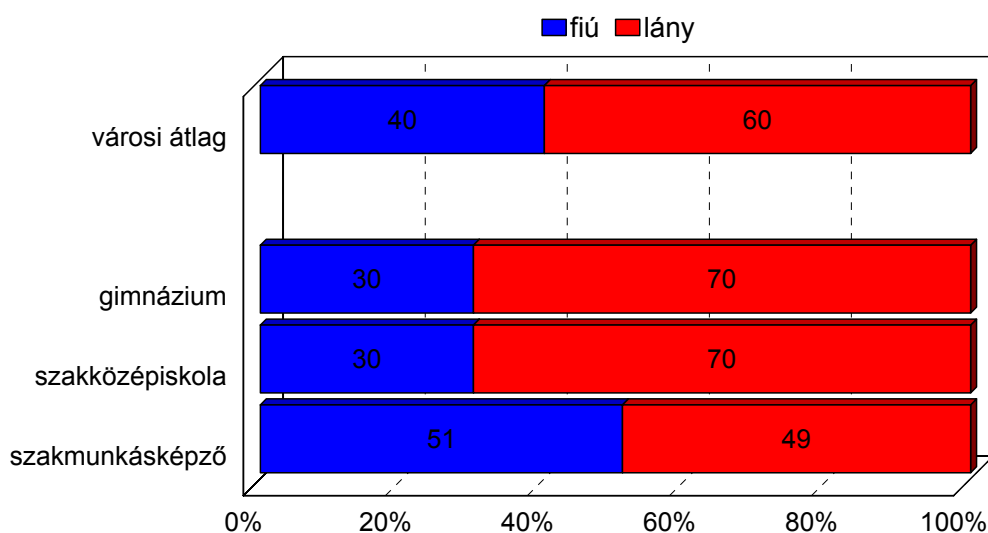
Az egyes évfolyamon tanulók életkor szerinti százalékos megoszlása

Betöltött életkor	14.év	15.év	16.év	17.év	18.év	19.+	Túlkorosok százalékos aránya
Évfolyam							
9. osztály	37	36	11	9	5	4	27
10. osztály		38	49	9	3	1	13
11. osztály			47	42	7	4	11
12. osztály				58	41	2	2
13. osztály					64	36	0

Fontos mutató, hogy az egyes évfolyamokban mennyi a túlkorosok aránya, milyen az egyes évfolyamok korösszetétele. Mivel ebben a korosztályban különösen fontos szerepet játszik az életkor - hiszen szűk, mindössze hat-hét évet fog át kategóriánk - az évvesztéseket is túlkorosoknak minősítettük. A táblázatból látható, hogy a legnagyobb arányban az elsősök között fordulnak elő évvesztések, bukottak és más okból túlkorosnak minősíthetők, minden negyedik tanuló "késve" érkezett. Az évfolyam emelkedésével fokozatosan javul a helyzet, a negyedik osztályosoknál ez az arány csupán 2 százalék.

A válaszolók nem szerinti összetétele némileg eltér a korcsoportra jellemző általános demográfiai helyzetnek, a tatabányai középiskolások 60 százaléka lány. Az eltérés oka a különböző iskolatípusokban keresendő. Tipikusan fiús képzőintézmény csupán kettő van (Péché Antal Műszaki SZKI, Fellner Jakab SZKI), míg jellemzően lányos iskolatípus négy (Kereskedelmi és Vendéglátóipari SZKI, Egészségügyi, Közgazdasági, Árpád Gimnázium és Pedagógiai SZKI). A nemek szerinti városi szintű aránytalanság magából a helyi középfokú intézményi struktúrából fakad. Határozott lánydominanciát mutat a gimnáziumi és a szakközépiskolai képzés, s csupán a szakmunkás és szakiskolai képzésben kiegyenlített a nemek aránya. Mindez azt eredményezi, hogy a városban csupán a fiúk 40 százaléka jár érettségit adó iskolába, míg lányoknál ez az arány 63 százalék.

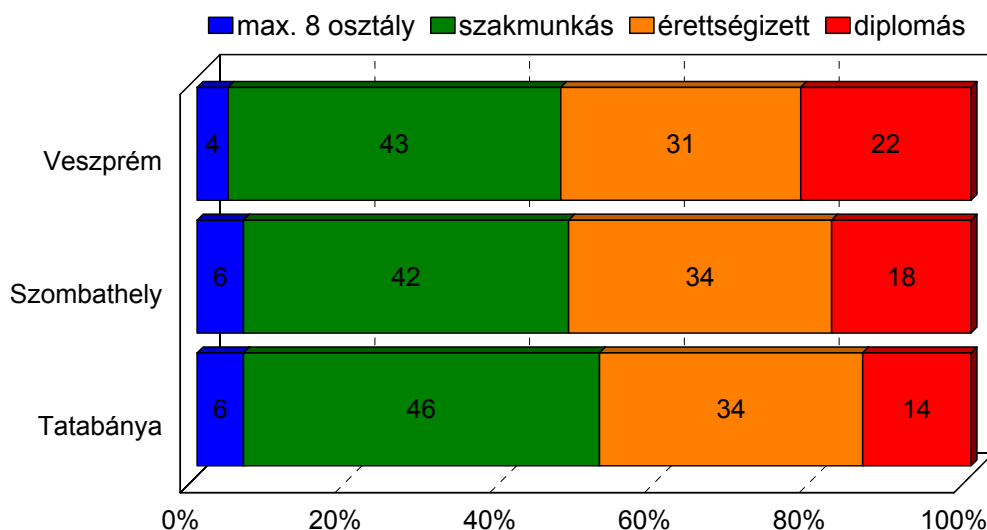
A tanulók nemek szerinti megoszlása

Eddigi tapasztalataink alapján a legfontosabb magyarázó változók egyike a szülők iskolai végzettsége, azon belül is az apa iskolázottsága. A Tatabányán tanuló diákok 6 százalékának édesapja csak általános iskolát végzett, 46 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, további 34 százalék édesapja le is érettségizett. A diplomás szülők aránya 14 százalék. Összevetve három dunántúli megyeszékhely adatait, megállapítható, hogy a veszprémi tanulók szülei valamivel képzetebbek mint a szombathelyi diákoké, s legkevésbé iskolázott családban a Tatabányai középiskolások élnek. Ennek az okát a város térségi központ szerepében kell keresnünk, ugyanis a tanulók jelentős része az alacsonyabb

iskolázottsági szintű, hátrányos helyzetű környező településekről jár be. (A diplomás szülők 68 százaléka tatabányai lakos, míg a szakmunkás szülőket legnagyobb arányban a bejáró tanulók között találtunk.)

A szülők iskolai végzettségének megoszlása

A szülő iskolai végzettsége - közvetve - jelentősen meghatározza, hogy a nyolcadikos tanuló milyen iskolatípusban tanul tovább. A két változó közötti korrelációs együttható értéke 0.41. Az összefüggés pozitív előjelű, a képzetesebb szülők gyerekei a magasabb képzettséget adó iskola felé orientálódnak. Maximum szakmunkásképzőt végzett szülők gyermekei adják a mostani szakmunkásképző iskolák tanulójának 69 százalékát, míg a gimnáziumban tanulóknál ez az arány csak 14 százalék. A gimnazisták 59 százaléka diplomás, további 23 százaléka érettségizett családban nevelkedik. Nincs tehát lezárva a mobilizációs csatorna, nem determinisztikus a családi háttér, de nagyon erős a hatása.

A kutatási eredményekből az is kiderül, hogy a tatabányai lakosú diákok szüleinek magasabb az átlagos képzettségi szintje, a diplomások aránya 19, az érettségizetteké további 40 százalék. Ezzel szemben naponta ingázó tanulók között csak 10, a kollégiumban lakóknál 2 százalék a diplomás, s 24-27 az érettségizett szülők aránya. Ez egyértelműen mutatja, hogy a környező kistépelülések kulturális tőkében szegényebbek mint a nagyváros. A Tatabányán tanuló diákok fele nem helybeli, 44 százalékuk bejárós, 5 százalékuk kollégiumban lakik. A

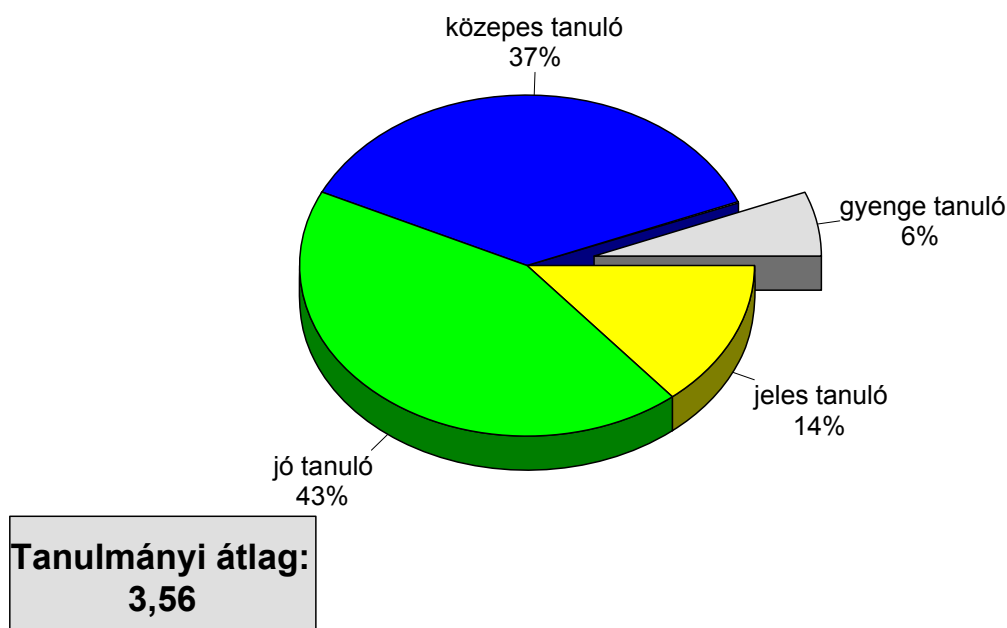
naponta bejárók magas aránya egyenesen következik a kínálati palettából és a térségi központi szerepből.

Mindez leképeződik az iskolatípusonkénti megoszlásban is. A szakképesítést adó középfokú oktatási intézményekben többségben vannak a nem tatabányai diákok., míg a kollégisták többsége szakmunkás vagy szakiskolai képzésben vesz részt. Gimnáziumban tanulók többsége tatabányai lakos, a 63 százalékuk él a városban.

A tanulók túlnyomó többsége szüleivel lakik együtt, de kiemelkedően magas 25 százalék a csonka családban élők aránya is (21 százalékuk az anyjával él). 5 százalékuknak egyik szülővel sincs rendszeres kapcsolata.

A kérdőívben arra is megkértük a tanulókat, hogy nyilatkozzanak iskolai teljesítményükről, megkérdeztük a legutóbbi félévi tanulmányi átlagukat. A városban tanuló diákok összesített átlaga közepesnél egy kicsit jobb, számszerűsítve 3,56.

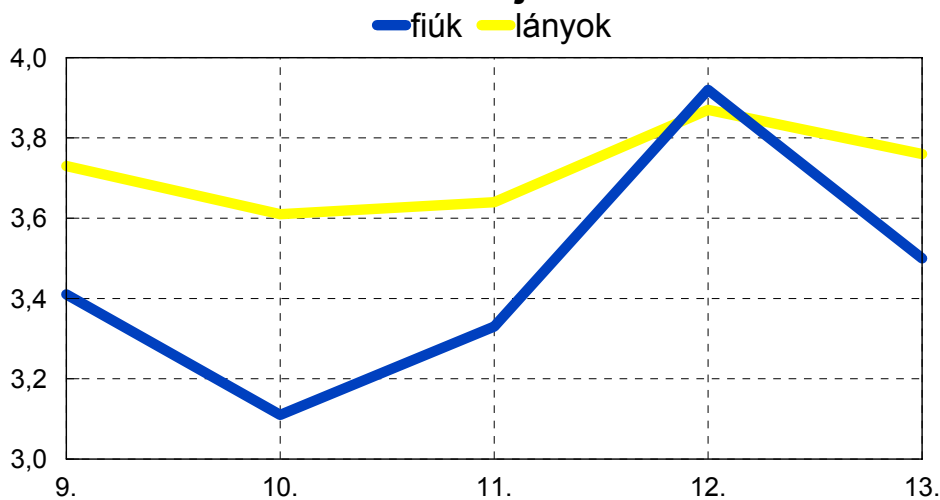
A tanulók tanulmányi eredménye

Ha nominálisan kategorizáljuk a tanulmányi átlagokat, a diákok 6 százaléka minősül gyenge tanulónak (1-2,49 közötti átlag), további 37 százaléuk közepes eredményt ért el a legutóbbi félévben (2,5-3,49 közötti átlag). Ennél jobb átlagot produkált a tanulók több mint fele, 57 százaléka. 4,5-ös, tehát jeles átlagot ért el a tanulók 14 százaléka. Ha összehasonlítjuk az egyes iskolatípusok adatait - ahogy az várható volt - azt tapasztaljuk, hogy a legmagasabb tanulmányi átlagot a gimnáziumok tanulói produkálták (4,2), a szakközépiskolások átlaga 3,77. A szakmunkásképzőkben közepes átlag született 3,13.

Természetesen az adott iskolákban sem teljesít mindenki egyformán. Ha az elemzésbe bevonjuk a válaszoló nemét és évfolyamát is, és az átlagokat ezek közös metszetében szemléljük két általános tendencia rajzolódik ki. Ez egyik, hogy a lányok majdnem minden évfolyamban jobban produkálnak a fiúknál. Különösen nagy, öt tized az eltérés az második évfolyamon. A másik jellemző az, hogy a diákok első után másodikra kiengednek, majd harmadikra erősítenek, s az érettségizők vallanak a legjobb átlagokról.

Tanulmányi átlag a nem és az évfolyamok dimenziójában

A tanulmányi átlagokat vizsgálva fel kell hívni a figyelmet arra a - pedagógusok által jól ismert - tényre, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülő gyermeke, mivel több kulturális tőkével rendelkezik jobban meg tud felelni az iskolai elvárásoknak, s az iskolákat leginkább ők tudják "használni" céljaik elérésére. A kulturális tőke hiánya vagy kisebb "mennyisége" most is utolérhető a tatabányai/bejárós diákok változó mentén. A bejárós diákok - akik többsége a környező kisebb, hátrányosabb helyzetű településről jár be - tanulmányi átlaga néhány tizeddel minden dimenzió mentén rosszabb.

4. A TATABÁNYAI FIATALOK ÉRDEKEI

Számos önkormányzati közvélemény-kutatásból kiderült, de személyes tapasztalataink is igazolják, hogy az érdekérvényesítési csatornák nem mindig működnek, a kialakult vagy kialakulóban lévő állampolgári politizációs struktúrák jelentős részét nem működtetik a lakosok.

Vannak olyan társadalmi csoportok amelyek a különböző döntési szinteken az érdekeiket sikeresebben tudják érvényesíteni mint mások. Ennek sokféle oka lehet. Ez a jelenség életkori, képzettségbeli, területi sajátosságot egyaránt mutat. A fiatalabb korosztály, az iskolázatlanok, a többszörösen elmaradott régióban élők a tapasztalat szerint sikertelenebbek az érdekérvényesítési harcokban.

Ha az ifjúsági érdekérvényesítési csatornák működésnek hatékonyságát kívánjuk tanulmányozni célszerű a "kályhától", vagyis az érvényesítendő érdekektől kiindulnunk. Milyen tudatosult érdekeik vannak a fiataloknak? (Az érdekérvényesítés során a tudatosult érdekek az érdekesek.) Melyek a legfontosabb érdekeik? Az alábbiakban ezekre a kérdésekre adunk választ.

A kérdőívben egy hosszú -19 itemből álló - táblázatban a különböző típusú érdekekre vonatkozó állításokat írtunk le, melyeket a válaszadónak 7 fokozatú skálán kellett elhelyeznie aszerint, hogy mennyire érzi fontosnak őket. A kapott válaszokat százfokú skálára számoltuk át.

A táblázat adataiból jól látszik, hogy a válaszolók a legtöbb itemet igen fontosnak ítélték. Feltűnően sok kijelentést értékelték 70 pont fölé, s az is megállapítható, hogy az érdekek minden fő típusából találunk magas átlagpontszámút. Külön figyelmet érdemel, hogy az ötven pontos határ alatt csupán két item található, a szórakozóhelyekre és a politikai önkifejezésre vonatkozó, csakúgy mint a felnőtt mintán mért értékeknél.

Részletesebb elemzés során kiderült, hogy a válaszoló neme csak kis mértékben van befolyással a kapott válaszokra, három item esetében van eltérés, a lányoknak 7-9 ponttal fontosabb a lelki kiegyensúlyozottság, a továbbtanulás, képzés és az, hogy ne alkalmazzanak velük szemben hátrányos megkülönböztetést. Ez utóbbi - ismerve a női szerepekről való konzervatív társadalmi vélekedést - jogosan merül fel a lányokban. Nem szegregálja érdemben a véleményeket az életkor sem, csupán azt lehet megállapítani, hogy a nagykorú válaszadóink véleménye egy kicsit közelít a teljes tatabányai felnőtt populáción mért értékekhez. Ha az egyes kérdések fontosságát a szülő iskolai végzettségének dimenziójában

vizsgáljuk nem okoz meglepetést, hogy a képzetlenebb családok gyermekeinek az átlagnál kevésbé fontos, hogy információt szerezzenek az országos eseményekről (52 pont), hogy kifejezésre juttathassák politikai álláspontjukat (26 pont!) valamint a lelki béke (79 pont). Ezzel szemben az átlagnál 8 ponttal fontosabb számukra, hogyan alakulnak baráti kapcsolataik, illetve a fogyasztói árak mozgása.

Kérem rangsorolja az alább felsoroltakat fontosság szerint...

(pontszám százfokú skálán)

	<i>Tatabánya 18-X évesek</i>	<i>Tatabánya 14-18 évesek</i>	<i>eltérés</i>
legyen biztos állásom	77	95	+18
családi kapcsolataim	97	94	-3
egészségi állapotom	99	93	-6
keresetem, jövedelmem alakulása	97	92	-5
olyan szakmában dolgozhassak, amely valóban érdekel	75	92	+17
ne alkalmazzanak velem szemben hátrányos megkülönböztetést	91	88	-3
baráti kapcsolataim alakulása	84	88	+4
iskolaválasztás, továbbtanulás, képzés	72	87	+15
lelki kiegyensúlyozottságom	95	86	-9
elég szabadidővel rendelkezek	73	81	+8
a természeti környezet állapota	86	79	-7
hitem, világnézetem szerint élhessek	81	75	-6
hivatalos ügyeimmel kapcsolatos információszerzés	81	74	-5
a fogyasztói árak alakulása	95	66	-29
információszerzés helyi eseményekről	72	63	-9
megfelelő tájékoztatás az országos eseményekről	73	61	-12
beleszólás az oktatás/munkahelyi szervezet rendszerébe	56	61	+5
legyen elég szórakozóhely a környezetemben	46	50	+4
kifejezésre juttathassam politikai álláspontomat	49	33	-16

Mindez leképeződik az iskolatípusok mentén is. A szakmunkástanulók érdepreferenciájában hangsúlyosabban van jelen a az árak alakulása, az egzisztenciális

kérdések, a szórakozás míg a gimnazisták körében a továbbtanulás és a lelki kiegyensúlyozottság tekintetében mérhető pozitív irányú eltérés. Érdekes az információszerzéshez kapcsolódó érdekek megítélése, a szakmunkástanulók a pragmatikusabb, hivatalos információkat vélik fontosabbnak, míg a gimnazistáknál a közügyek, az országos események fontossága átlag feletti.

Joggal feltételezhető, hogy az életkor növekedésével, a gazdasági-társadalmi státusz megváltozásával átrendeződik a fiatalok érdekhierarchiája. Ezt egyértelműen igazolja a tatabányai felnőttek körében végzett érdektipológia vizsgálat és a mostani kutatási eredményeink összevetése. Az adatok összehasonlításakor szembetűnő, hogy a tanulók tisztább, differenciáltabb érdekszerkeztúráról számoltak be, szélsőségesebb véleményeket alkottak, míg a felnőttek által a rangsorolás szempontjából adott homogénebb véleményhalmaz már azt jelzi, hogy az élettapasztalatnak köszönhetően zavarosabbá válik a világ megítélése, az életet nem lehet a fekete-fehér egyszerűségével szemlélni.

A tanulók és a felnőttek véleménye több item megítélésében markánsan eltér. Az ifjúsági munkanélküliség átlagosnál nagyobb arányának leképeződése, hogy a tanulók minden más érdeket megelőzve a biztos állást sorolták az első helyre (95 pont), s ez 18 ponttal magasabb érték, mint amit a felnőttek adtak. Szintén nagy (+17 pont) az eltérés az érdeklődésnek megfelelő szakma tekintetében, a tanulók fontosabbnak érzik, csakúgy, mint az életkori sajátosságokat mutató iskolaválasztást, továbbtanulást, képzést (+15 pont). Ezzel szemben - érthetően - még kevésbé érzékenyek a fogyasztói árakra (-29), kevésbé fontos a politikai vélemény-nyilvánítás lehetősége (-16 pont) és a tájékozottság, és a felnőttek által legfontosabbnak minősített lelki és fizikai egészség.

A tatabányai tanulók érdekhierarchiája szinte teljesen megegyezik a veszprémi fiatalokéval, ami azt jelenti hogy valóban az életkor az, ami alapvetően meghatározza az érdekszerkeztúrát, s ebből az következik, hogy társadalmi döntéseknél - melyet jellemzően az idősebbek hoznak meg - a fiatalok érdekei könnyen háttérbe szorulhatnak, elsúlytalanodhatnak.

A két vizsgált megyeszékhely fiataljai között összesen négy item esetében mértünk szignifikáns eltérést. A tatabányai tanulóknak fontosabb az iskolaválasztás, míg a veszprémi tanulók a fogyasztói árak alakulását, a tájékozottságot és a szórakozóhelyek elérhetőségét ítélték az átlagnál fontosabbnak. Ezen eltérések - a szórakozóhelyeket kivéve - azzal magyarázhatók, hogy a két minta korosztálya nem esik egybe, míg veszprémi

megyeszékhelyen a fiatalokra, addig Tatabányán a középiskolás tanulókra fókuszált az adatfelvétel.

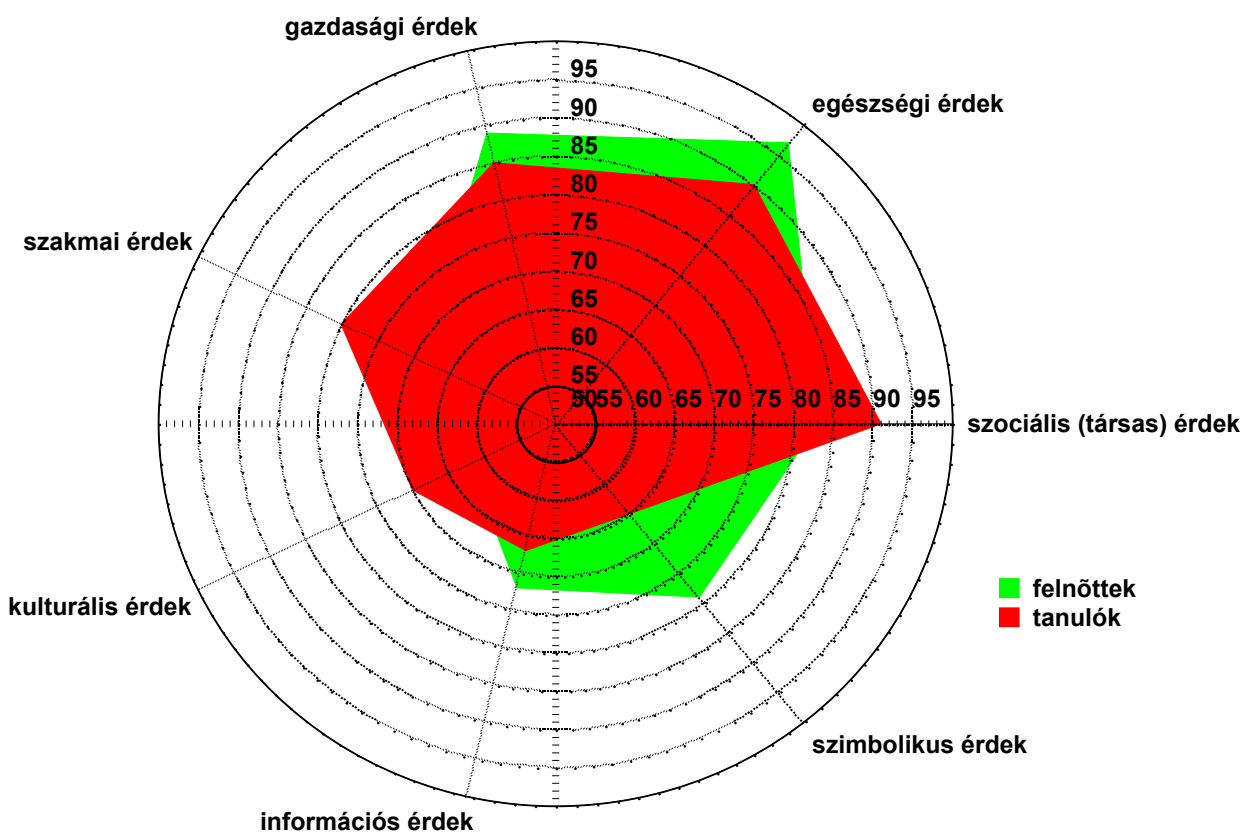
Kérem rangsorolja az alább felsoroltakat fontosság szerint...

(százfokú skálán)

	<i>Veszprém 18-29 évesek</i>	<i>Tatabánya 14-18 évesek</i>	<i>eltérés</i>
legyen biztos állásom	91	95	+4
családi kapcsolataim	93	94	+1
egészségi állapotom	94	93	-1
keresetem, jövedelmem alakulása	89	92	+3
olyan szakmában dolgozhassak, amely valóban érdekel	91	92	+1
ne alkalmazzanak velem szemben hátrányos megkülönböztetést	88	88	0
baráti kapcsolataim alakulása	87	88	+1
iskolaválasztás, továbbtanulás, képzés	77	87	+10
lelki kiegyensúlyozottságom	87	86	-1
elég szabadidővel rendelkezek	79	81	+2
a természeti környezet állapota	80	79	-1
hitem, világnézetem szerint élhessek	79	75	-4
hivatalos ügyeimmel kapcsolatos információszerzés	72	74	+2
a fogyasztói árak alakulása	75	66	-9
információszerzés helyi eseményekről	64	63	-1
megfelelő tájékoztatás az országos eseményekről	68	61	-7
beleszólás az oktatás/munkahelyi szervezet rendszerébe	60	61	+1
legyen elég szórakozóhely a környezetemben	58	50	-8
kifejezésre juttathassam politikai álláspontomat	33	33	0

Mivel a 19 item túl sok ahhoz, hogy alaposan átlássuk, a beérkezett válaszok alapján az eredeti kérdésekből 7 összetett indexet szerkesztettünk. A mutatók a következőképpen alakultak ki. Olyan itemanalízist végeztünk, mely során kiszámítottuk, hogy az egyes itemek miképpen korrelálnak egymással. Az elemzés során hét- egymástól elkülöníthető - kérdéscsoport alakult ki, mely csoportokon belül az egyes itemek magas korrelációban állnak egymással. A végső indexeket e kérdések összevonásával kaptuk. A hét index a következőképpen alakul:

- * Gazdasági érdek index (pl. fogyasztói árak alakulása, vagyoni helyzet, egzisztencia);
- * Információs érdek index (ide tartoznak az különböző kérdésekben való információhoz jutással kapcsolatos kérdések);
- * Egészségi érdek index (ide tartozik a fizikai és a mentális egészség);
- * Szociális (társas) érdek index (barátok, család);
- * Kulturális érdek index (szórakozóhely, szabadidő, környezet);
- * Szakmai érdek index (szakmaválasztás, szakmai előmenetel, továbbtanulás);
- * Szimbolikus érdek index (beeszólás a politikába, diszkrimináció, világnézeti szabadság).

A tatabányai tanulóknak a szociális (társas) és az egészségi érdekek bizonyultak a legfontosabbnak, százfokú skálán 90-91 pont, de a gazdasági és szakmai érdekek is 80 pont feletti pontszámot kaptak százfokú skálán. A kulturális érdekek csak közepesen, az információs és szimbolikus érdek (ez utóbbi tartalmazza a politikai érdeket is) pedig a legkevésbé fontos.

Összevetve a tatabányai felnőtt lakosság és a középiskolások adatait, szemmel láthatóvá válik az érdepreferenciák eltérése. A társas, a szakmai, és kulturális érdekek a tanulóknak fontosabb, a gazdasági, információs, egészségi és szimbolikus érdekek pedig a felnőtteknek. Különösen nagy az eltérés a szimbolikus érdekek megítélésének tekintetében, a fiatalok által adott 65 pont, 14 ponttal alacsonyabb a felnőttekénél. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert az ifjúsági érdekvérvényesítési csatornák fejlesztésénél erre az érdekcsoportra (a közéleti viszony, a politikai aktivitás, diszkriminancia mentesség, világnézeti szabadság) kell(ene) alapozni a politizációs struktúrát.

A felnőttek által legfontosabbnak ítélt egészségi érdek 94 pontos átlaga jól tükrözi más kutatások eredményét. Számos önkormányzati kutatás - melyben többek közt azt is tudakolták, mire költené a lakosság a város pénzét - hasonló eredményre jutott. Az egészség a legfontosabb, úgy is mondhatjuk, hogy alapérdek a felnőtt lakosok számára. A nagyon magas egyetértésekből következik, hogy nincs olyan demográfiai jellemző, amely szegregálhatná a véleményeket a felnőttek esetében.

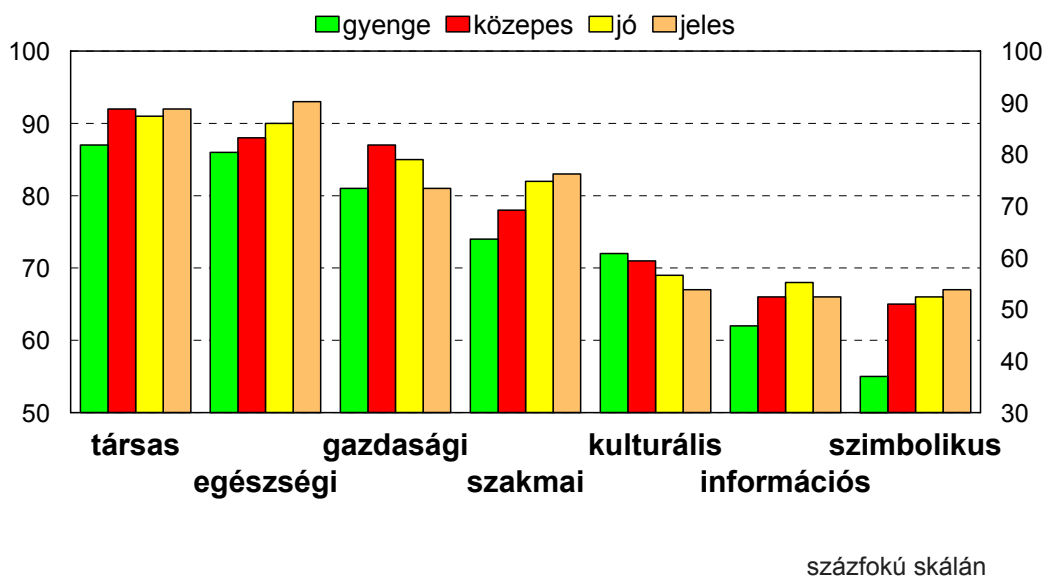
Az egyes érdektípusok átlagpontszámai

(százfokú skálán)

	Tatabánya 18-X	Tatabánya 14-18	eltérés
szociális (társas) érdek	83	91	+8
egészségi érdek	97	90	-7
gazdasági érdek	89	85	-4
szakmai érdek	69	80	+11
kulturális érdek	62	70	+8
információs érdek	72	67	-5
szimbolikus érdek	79	65	-14
	Veszprémi fiatalok	Tatabányai fiatalok	eltérés
szociális (társas) érdek	82	91	+9
egészségi érdek	90	90	0
gazdasági érdek	79	85	+6
szakmai érdek	76	80	+4
kulturális érdek	67	70	+3
információs érdek	67	67	0
szimbolikus érdek	67	65	-2

A tatabányai fiatalok érdektérképje a legtöbb demográfiai mutatótól független, önmagában nem befolyásol a szülő iskolai végzettsége, az évfolyam vagy az iskolatípus. A nem mentén is csak három esetben van eltérés, a szakmai, a társas és az egészségi érdekek fontosabbak a lányoknak. Ugyanakkor az iskolai teljesítmény - mely függ a nemtől, évfolyamtól, családi háttértől - szegregálja az érdekhierarchiát. A gyenge tanulók - a kulturális érdeket kivéve - valamennyi érdektérképben a legalacsonyabb pontszámot adták. Az egészségi, szakmai, információs és a szimbolikus érdekek fontossága a tanulmányi eredmény emelkedésével fokozatosan nő. A gazdasági érdekek a közepes tanulók, a társas és a kulturális érdekek a közepes tanulók, a társas és a kulturális érdekek a közepes tanulók, a társas és a kulturális érdekek a közepes tanulók a legfontosabbak.

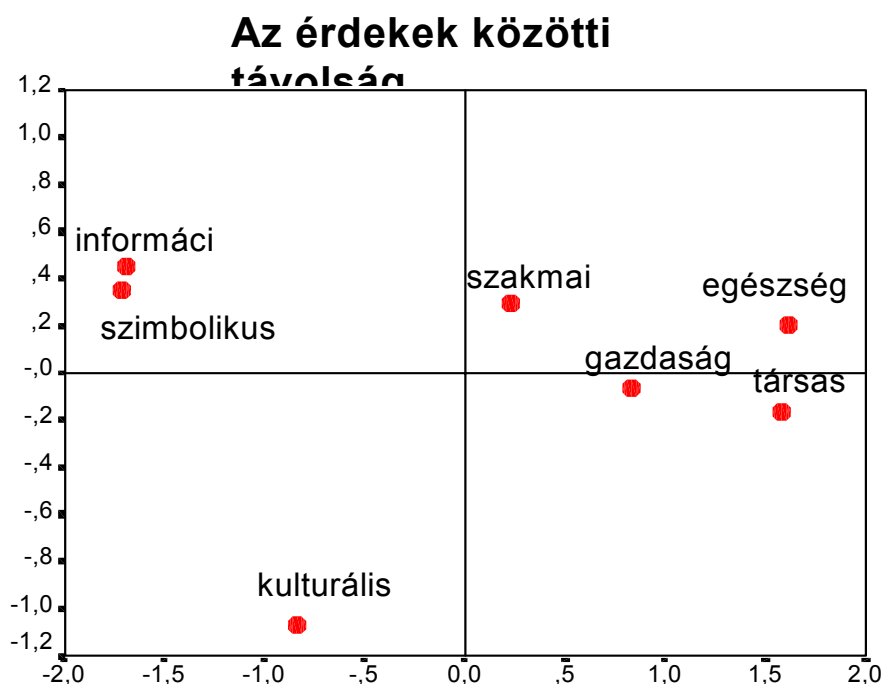
Az érdekek fontossága a tanulmányi eredmény dimenziójában

Az egyes érdektípusokról alkotott vélemények alapján - többdimenziós skálázással - meghatároztuk az egyes érdekek egymáshoz viszonyított helyzetét. Az alábbi diagramon az indexek egymástól való távolsága azt jelzi, hogy megítélésük mennyire hasonló. Akkor kerül két mutató egymáshoz közel, ha a válaszolók ugyanúgy ítélik meg őket.

Az ábrán a vízszintes tengely az fontostól a kevésbé fontos érdekekig terjed, de nem lehet nem észrevenni, hogy ez egyben a közügyek-magánügyek dimenzió is. Jól látható, hogy az érdekek egy képzeletbeli háromszöget alkotnak. A kutatásuk szempontjából kiemelt szimbolikus és információs (összességében politikai) érdekek alkotják a háromszög egyik csúcsát, a kulturális érdekek a másodikat, az egyén hétköznapi szempontjából

meghatározó érdekek (szakmai, gazdasági, egészségi, társas) pedig a harmadikat. A háromszög összességében a gazdasági-társadalmi-politikai erőter játékterét jelölik ki.

Ha az érdektipológiát faktoranalízis segítségével elemezzük, a válaszolók érdekei más elrendeződést mutatnak. Kimutatható, hogy a felsorolt érdekek a lakosok gondolkodásában öt csoportba rendeződnek. Ez azt jelenti, hogy a válaszolóknak az egyes érdektípusokhoz való viszonyát az alábbi öt faktor határozza meg (a felsorolt 19 kijelentést az alábbi öt mögöttes szempont alapján ítélik meg az emberek), melyek a minta 54 százalékának válaszait magyarázták.

Az első faktorban a **karrierrel** kapcsolatos itemek szerepelnek magas pozitív faktorsúllyal. Ezek a biztos állás, a jövedelem alakulása, a továbbtanulás, továbbképzés. Ebbe a faktorba tartozik még az egészségi állapot. Ez nem meglepő, hiszen a sikeres karriert csak megfelelő egészségi állapotban lehet kiépíteni. A már korábban leírt tendencia itt is megerősítésre került, ugyanis a szakmai karrier faktor fontosabb a képzetlenebb családok gyermekeinek és a szakmunkás tanulóknak.

A következő faktor a **kiegyensúlyozott életvitel** érdekeit tartalmazza. Így ide tartozik, a egészségi állapot, az anyagi biztonság a lelki kiegyensúlyozottság, a lelkiismereti szabadság. Szerepet játszanak a faktor kialakításában a családi és baráti kapcsolatok, a diszkriminancia mentesség és a munka, a tanulás öröme. A kiegyensúlyozottság értékeit

többre becsülik a lányok, a magasabb iskolázottságú családok gyerekei és a jobb tanulók. Ezekből következik, hogy az iskolatípusok szerint vizsgálva a faktort a gimnazisták körében hangsúlyosabban van jelen.

1. faktor: „karrier ”	faktor súly
keresetem, jövedelmem alakulása	0.76
legyen biztos állásom	0.73
egészségi állapotom	0.59
a fogyasztói árak alakulása	0.34
iskolaválasztás, továbbtanulás, képzés	0.33
2. faktor: „kiegyensúlyozottság”	faktor súly
lelki kiegyensúlyozottságom	0.67
hitem világnézetem szerint élhessek	0.56
családi kapcsolataim	0.50
iskolaválasztás, továbbtanulás, képzés	0.48
olyan szakmában dolgozhatok, amely valóban érdekel	0.47
ne alkalmazzanak velem szemben hátrányos megkülönböztetést	0.40
egészségi állapotom	0.39
baráti kapcsolataim alakulása	0.37
legyen biztos állásom	0.32
3. faktor: „társadalmi ügyek”	faktor súly
a természeti környezet állapota	0.82
hivatalos ügyeimmel kapcsolatos információszerzés	0.52
fogyasztói árak alakulása	0.43
kifejezésre juttathassam politikai álláspontomat	0.32
4. faktor: „politika”	faktor súly
megfelelő tájékoztatás az országos eseményekről	0.70
információszerzés a helyi eseményekről	0.64
beleszólás az oktatás/munkahelyi szervezet rendszerébe	0.63
kifejezésre juttathassam politikai álláspontomat	0.61
hivatalos ügyeimmel kapcsolatos információszerzés	0.40
hitem világnézetem szerint élhessek	0.39
5. faktor: „kikapcsolódás”	faktor súly
legyen elég szórakozóhely a környezetemben	0.73
elég szabadidővel rendelkezzek	0.69
baráti kapcsolataim alakulása	0.58

(Minél nagyobb az adott faktoron belül a faktorsúly, annál inkább játszik szerepet a faktor egészének kialakításában, a negatív súlyok pedig az egyet nem értés indikátorai, vagyis ellentétes dimenzióból történő kiegészítései a faktornak.)

A tágan értelmezett közéleti, **politikai faktor** itemei (információszerzés a helyi és országos politikáról és közéletéről, hivatalos ügyekről, politikai álláspont kifejezése, világnézeti szabadság, beleszólás az oktatás/munkahelyi szervezet rendszerébe) a diplomás családban élő fiataloknak és a jó tanulónak az átlagnál fontosabb. Elkülönült faktorba rendeződik a természeti környezet állapota, a hivatalos ügyekkel kapcsolatos információszerzés, a fogyasztói árak alakulása és a politikai vélemény-nyilvánítás lehetősége. Ezek a **társadalmi ügyek** faktor jellemző mutatói. Természetesen a politikai faktor és a társadalmi ügyek faktora között van némi tartalmi átfedés, de ennél jelentősebbek az eltérések.

Végezetül a szórakozási lehetőségek, a baráti kör és a megfelelő szabadidő alkotja a **kikapcsolódás**, az oldódás értékeit. Ez a faktor kevésbé fontos a kollégistáknak, a jó tanulmányi eredményt elérő tanulónak és az idősebb (18-19 éves) diákoknak.

A kialakított faktorok alapján elkülöníthetjük a határozottan eltérő véleménnyel rendelkező válaszadókat. A klaszteranalízis során négy jelentősen eltérő korosztályi csoportot lehetett meghatározni, melyek egyben életstratégiákat is jelölnek.

Az első csoport a **karrier-orientált** fiatalok csoportja. Ők a válaszadók harmadát 29 százalékát alkotják. Nekik rendkívül fontos a munkahelyi, iskolai karrier és az anyagiak. Ezekért cserébe hajlandók lemondani a harmóniáról, a kiegyensúlyozott életről, sőt még a családról is, ha a karrier ezt megköveteli.

A **család-orientáltaknak** ezzel szemben mindennél fontosabb a kiegyensúlyozott életvitel, a legfontosabb érték a harmónia. Kevésbé fontos csupán a polgári értékek megléte, a művelődés, szórakozás, s egyáltalán nem fontos számukra a karrier. A család-orientált fiatalok aránya 22 százalék.

A harmadik - legnépesebb - társadalmi csoport a **kényelmeseké**. Számukra fontosak a polgári lét alapvető vívmányai, ha kell eleget tesznek állampolgári kötelességüknek és elmennek szavazni. Nem törekednek a harmóniára, de nagy gazdagságra sem. Nem közömbös számukra a karrier, a legfontosabb azonban a kikapcsolódás, a szabadidő valamint, hogy legyen kivel és hova elmenni szórakozni. A kényelmesek csoportjába sorolható minden második középiskolás, a válaszadók 47 százaléka.

Végezetül szólni kell egy maroknyi csapatról, a **mozgalmárokról**. Ők csupán 2 százaléknyan vannak, s nem érdekli őket a karrier, a kiegyensúlyozott élet, a család, szórakozni sem akarnak, ellenben mindennél izgalmasabb számukra a közélet, a politikai aktivitás.

Ha az egyes társadalmi csoportokat a főbb demográfiai összetételét vizsgáljuk a következő megállapításokat tehetjük. A család orientáltak és a kényelmesek kétharmadát lányok alkotják, míg a mozgalmárok és a karrier-orientáltak között számottevő többségben találjuk a fiúkat. Iskola típus szerint a gimnáziumban találjuk meg a család-orientált tanulók többségét, míg a kényelmesek és a karrieristák a szakmai képzést nyújtó intézményekben érhetők utol leginkább.

5. A FIATALOK VISZONYA A TÁRSADALMI SZERVEZETEKHEZ

Miután definiáltuk a legfontosabb - érvényesítendő - érdekeket, áttérünk az érdekvérvényesítési csatornák konkrét vizsgálatára. Ebben a fejezetben a formális érdekvérvényesítési csatornák közül a fiatalok társadalmi szervezetekhez - pártok, civil szervezetek, szakszervezetek, diákönkormányzatok - való viszonyát elemezzük.

Ahhoz, hogy a fiatalok bármilyen érdekvérvényesítési módot igénybe vehessenek, használjanak, elengedhetetlen, hogy megfelelő mennyiségű információval rendelkezzenek róla. Alapvető hogy tudjanak az adott szervezet létezéséről.

A legismertebb társadalmi szervezetek az egyesületek. A megkérdezett fiatalok 91 százaléka mondta, hogy a felsorolt egyesületei típusok közül valamelyik működik Tatabányán. A tanulók 40 százaléka négynél is többet jelölt meg. A listát - ahogy az várható volt - a sportegyesületek vezetik, gyakorlatilag mindenki tud arról, hogy a városban vannak ilyenek. Az egészségügyi egyesületek 67 százalékos ismertségét azonban fenntartásokkal kell kezelnünk, valószínűleg többek fejében összerosódott az egészségügyi szervezetek fogalma az egészségügyi ellátással, mert e szervezetek száma alacsony, s általában szolgáltatásaikat is csak egy szűkebb körnek nyújtják (Pl. cukorbetegeknek, szenvedélybetegeknek). Az alábbi táblázatból ki kell emelni az érdekvédelmi egyesületek (Pl. a városi diákönkormányzatok szövetsége, TADÖSZ) viszonylag magas, 43 százalékos említési arányát valamint a cserkészcsapatok 16 százalékos "ismeretlenségét".

Egyesületek ismertsége

	százalékos ismertség	téves ismeret
sportegyesület	91	1
egészségügyi egyesület	67	2
kulturális egyesület	61	2
oktatási egyesület	55	4
természetvédelmi egyesület	48	5
érdekvédelmi egyesület	43	3
nemzetiségi egyesület	41	7
tudományos egyesület	30	8
cserkész csapat	16	30

A politikai szervezetek ismertsége általában alacsonyabb a civil szervezetekénél. E kérdésnél azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy az országos politikai szervezetek ismertsége befolyásolja a helyi alapszervek ismertségét, s ez a tanulók fejében nem is mindig különül el, továbbá arra is emlékezni kell, hogy az adatfelvételünk előtt nem sokkal zajlott a helyhatósági választás, mely a politikai érdeklődés és információátadás szempontjából felfokozott időszak.

A legismertebb politikai szervezet - érthetően - a tavasszal kormányt alakított Fidesz, mely a fiatalok szemében még mindig generációs pártnak tűnik. Ennek megfelelően a párt általános támogatottsága is átlag feletti a 18-29 évesek körében az országban. A második legismertebb helyi politikai erő az MSZP, a tanulók 55 százaléka véli úgy, hogy működik Tatabányán. A többi szereplő ismertsége 50 százalék alatti. Közülük két szervezetre hívnánk fel a figyelmet, paradox módon éppen viszonylag magas ismertségük miatt. Az egyik a MIÉP, melynek 32 százalékos ismertsége jól mutatja előretörését az ifjúsági generáció körében, a másik pedig a Baloldali Ifjúsági Társulás, melynek tatabányai szervezete kimagaslóan ismert a tanulók körében, más településekhez képest.

Politikai szervezetek ismertsége

	százalékos ismertség	téves ismeret
Fidesz	64	5
Magyar Szocialista Párt	55	5
Független Kisgazdapárt	50	7
Szabad Demokraták Szövetsége	46	6
Magyar Demokrata Fórum	41	7
Munkáspárt	40	8
Baloldali Ifjúsági Társulás	39	10
Kereszténydemokrata Néppárt	36	9
Magyar Demokrata Néppárt	32	8
Magyar Igazság és Élet Pártja	32	10

Az érdekérvényesítési csatornák szempontjából fontos tudni az érdekvédelmi szervezetek ismertségét. Ezek közül - teljesen érthetően - a középiskolások közvetlen érdekképviselői, érdekvédelmi szervezete a diákönkormányzat a legismertebb, a tanulók 85 százaléka nyilatkozott úgy, hogy tudomása szerint működnek Tatabányán ilyen szervezetek. A béralkuk és sztrájkok motorjaként ismert szakszervezeteket is sokan, 60 százalék jelölte meg, ugyanakkor a szakmai kamarák (melyekkel jogilag nem is kerülhettek még kapcsolatba,

s nem is lesz rá mindenkinek lehetősége) alacsony ismertsége (36 százalék) sem ad okot panaszra.

Érdekvédelmi szervezetek ismertsége

	százalékos ismertség	téves ismeret
diákönkormányzat	85	1
szakszervezet	60	2
érdekvédelmi egyesület	43	3
szakmai kamara	36	7

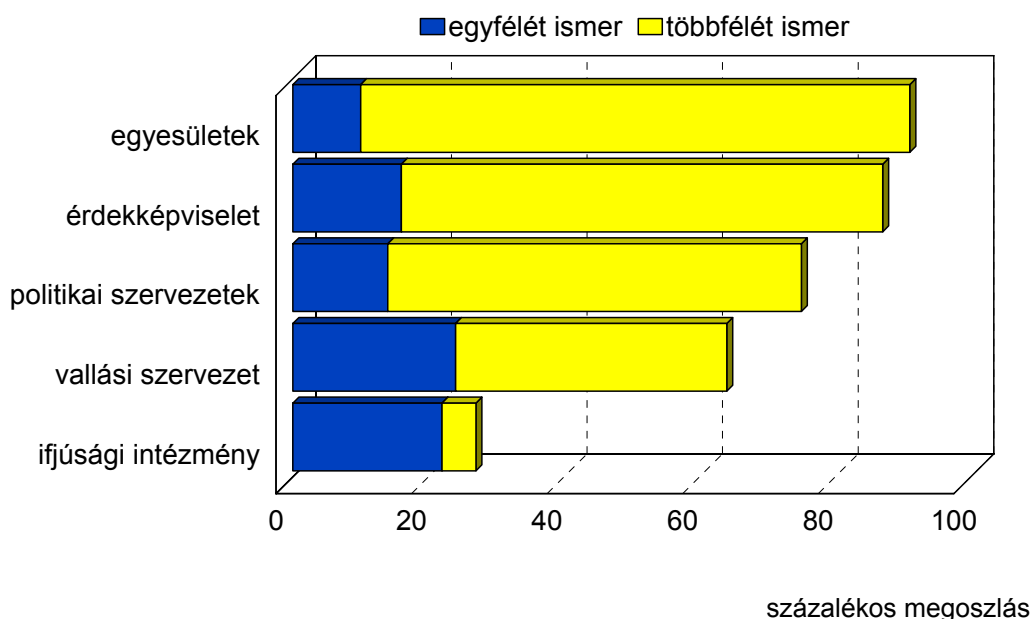
A vallási szereplők, egyházi szervezetek százalékos ismertségének alacsony aránya meglepő, különösen a történelmi egyházak esetében mért 20 százalék mutatja azt, hogy a tanulók valószínűleg nem értették a kérdést, nem tudatosult bennük, hogy mely nagy egyházak tartoznak ide.

A kérdőívben rákérdeztünk három konkrét ifjúsági intézmény ismertségére is. Komolyan elgondolkodtató, hogy még a közülük legismertebb Drogmegelőzési Koordinációs Központot is 35 százalékuk jelölte meg, a kifejezetten diákjogi, érdekvédelmi feladatokat ellátó D-pont Diáktanácsadó Szolgálat tatabányai szervezetét pedig csak 17 százalékuk. Minden tizedik tanuló határozottan cáfolja, hogy ilyen működne a városukban. A harmadik külön vizsgált intézmény a Bázis Ifjúsági Információs Iroda volt, mely ismertsége gyakorlatilag megegyezik a D-pontéval, ami nem meglepő, hiszen a két szervezet egymáshoz való viszonya még az ifjúsági szervezetek és intézmények számára sem egyértelmű.

Vallási szervezetek ismertsége

	százalékos ismertség	téves ismeret
kis egyház	40	7
vallási szekta	39	10
karitatív szervezet	27	8
történelmi egyház	20	17

Az egyes társadalmi szervezetek ismertsége

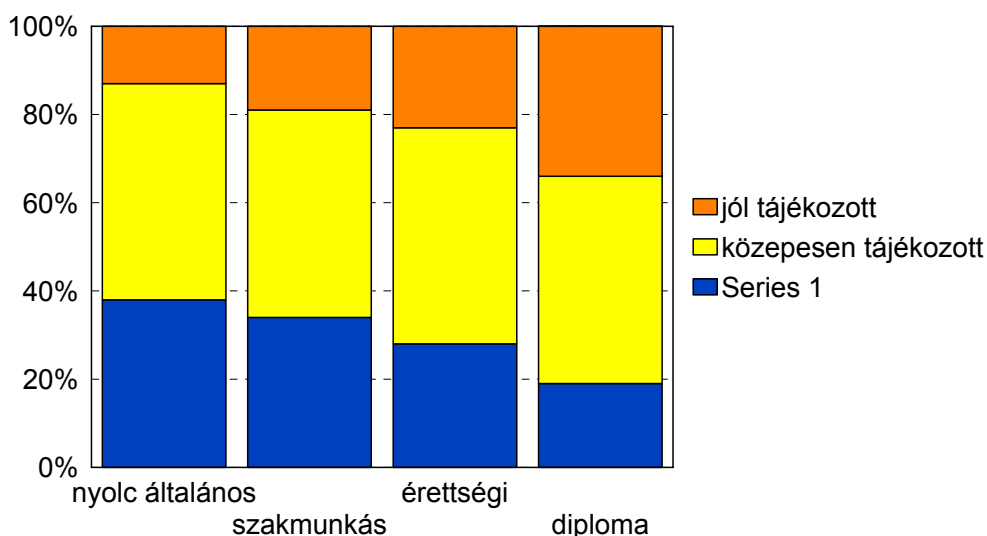

Összességében elmondható, hogy a tanuló fiatalok 30 százaléka a lakóhelyén működő társadalmi szervezetek létéről sem tud. Ez alól kivételt képeznek a sportegyesületek és az érdekképviselők, melyek közismertek. Ennek két oka van. Egyrészt az, hogy ezek a társadalmi szervezetek már az 1989-es egyesülési törvény megjelenése előtt léteztek, azóta is működnek. Működésükről nap mint nap beszámol a helyi sajtó, televízió, rádió. A magasabb említési arányban az is szerepet játszik, hogy ezek a társadalmi szervezetek minden városban megtalálhatók, a válaszolók - ha konkrétan nem is találkoztak velük - joggal feltételezik, hogy Tatabányán is vannak ilyenek. Különösen igaz ez a szakszervezetekre. A legismertebb civil szerveződéssel - a sportegyesületekkel - a fiatalok jelentős része személyesen is kapcsolatba kerül tagként vagy a sportesemények nézőjeként.

Közepesen informált a helyi társadalmi szervezetek létéről a középiskolások 48 százaléka, míg jól tájékozottnak (akik legalább 20-at ismertek a felsorolt szervezetekből) 22 százalékuk minősül. Megállapítható, hogy a fiúk között magasabb arányban (27 százalék) vannak jól tájékozottak, míg a lányok körében a közepesen informáltak vannak többen.

A tatabányai szervezetek természetesen ismertebbek a tatabányai lakóhellyel rendelkező középiskolások körében, az összes tájékozatlan tanuló 69 százaléka bejárós, vagy kollégista. Logikus az is, hogy az életkor emelkedésével nő a tájékozottsági szint, csakúgy mint, szülő képzettségi szintjének növekedésével.

A tanulói tájékozottság alakulása a szülő végzettségének dimenziójában

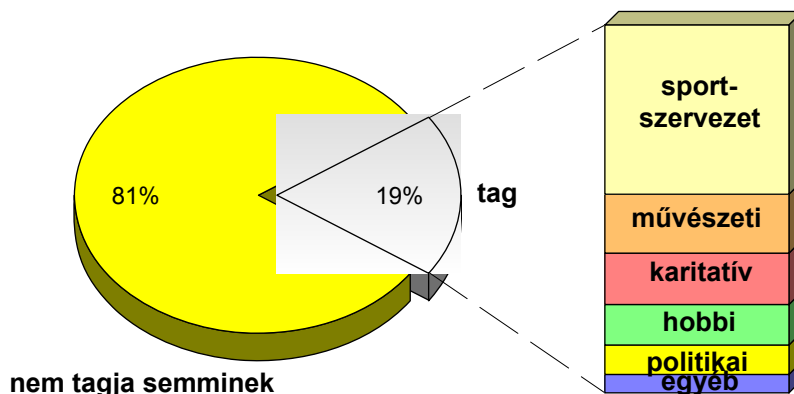
A kérdőív egy másik részén arra kértük a fiatalokat, hogy soroljanak fel olyan egyesületeket, alapítványokat, amelyek Tatabányán működnek. A civil szféra sokszínűségét mutatja, hogy kérdésünkre 116 konkrét szervezetet neveztek meg a tanulók. A legtöbb említést (241) a sportszervezetek, sportegyesületek kapták. A sportklubok közül sokan említették a Tatabányai Sport Klubot, a Vértesi Erőmű SE-t, a Vértes Volán SE-t és Lombard SC-t. A második legismertebb társadalmi szervezet a Vöröskereszt (132 említés), melynek komárom-esztergom megyei és tatabányai városi szervezete egyaránt a megyeszékhelyen működik.

A következő szervezet egy politikai ifjúsági tömörülés, a Baloldali Ifjúsági Társulás, mely 89 tanulónak jutott az eszébe, s ez azt jelenti, hogy az összes megkérdezett diák 8 százaléka spontán említette. Összehasonlítva a tatabányai BIT ismertségét más településen mért adatokéval ez kiemelkedő arány, a legismertebb ifjúsági célú szervezet a diákönkormányzatok után. A baloldali ifjúsági élet erőteljes jelenlétét mutatja az is, hogy több tanuló egy másik hasonló szervezetet is említett, az Ifjús Szocialisták Mozgalma 8 említést kapott. Számottevő említést kaptak a különböző iskolai alapítványok és a Máltai Szeretetszolgálat.

	említések száma
sportegyesületek	241
Vöröskereszt	132
Baloldali Ifjúsági Társulás	89
iskolai alapítványok (Árpád, Kossuth, Bolyai, stb.)	48
Máltai Szeretetszolgálat	29
táncklub, táncegyüttes	15
polgárőrség	15
pártok (Fidesz, MIÉP, MNSZ)	14
Peron Music Alapítvány	13
TIT	13
mozgássérültek egyesülete	10
Meló-Diák	10
Ifjú Szocialisták Mozgalma	8
Aranyág Alapítvány	6
D-pont	5
Génius Alapítvány	5
egészségügyi egyesület	4
Tüske Színpad	4
ifjúsági klub	3
fúvószenekar alapítványa	3

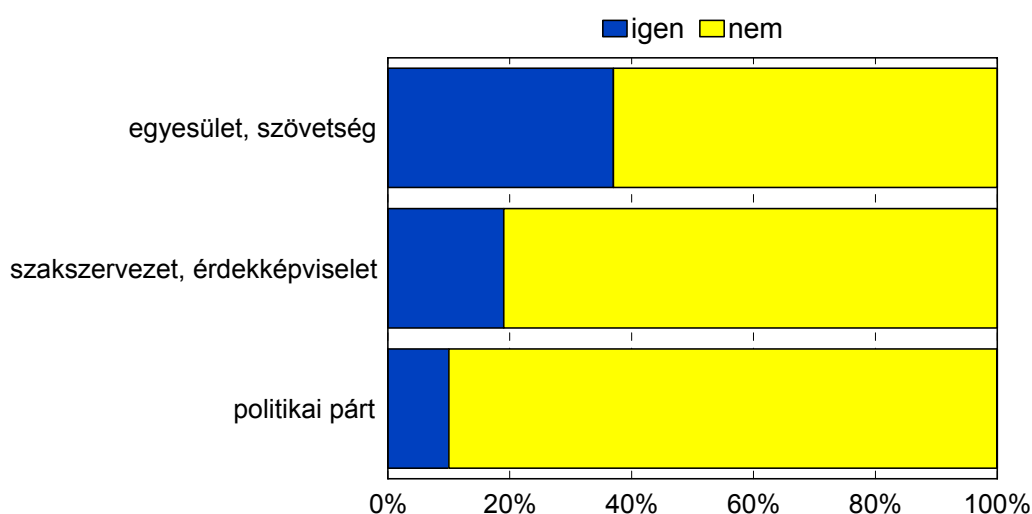
Az egyesületek, társadalmi szervezetek létéről való információ birtoklása nem lehet mutatója az érdekérvényesítési aktivitásnak. Ezért kérdeztük meg a fiatalokat, hogy jelenleg hány százalékuk vesz részt aktívan valamilyen ifjúsági szervezet, csoport munkájában. Ami a fiatalok részvételét illeti a civil szervezetekben az országos átlaghoz képes magas, a tanulók egyötöde tagja valamilyen szervezetnek. A legtöbben valamilyen sportszervezetnek tagjai, de többen említették a művészeti csoportokat is (néptáncsoport, táncklub). A hobbi jellegű szabadidős szervezetek közé a horgászokat, természetjárókat, modellezőket soroltuk. Végezetül volt néhány olyan tanuló is, aki politikai ifjúsági mozgalmat jelölt meg, mint olyan szervezetet, csoportot amelynek tagja valamint akad aki a diákönkormányzati tag. Ez utóbbi akkor is fontos jelzője a közéleti aktivitásnak, ha a diákönkormányzat nem tagsági viszonyon alapuló szervezet. Ha a fő demográfiai változók mentén vizsgáljuk a részvételi hajlandóságot megállapítható, hogy a fiúk, a képzettebb szülők gyermekei között, és a tatabányai lakos diákok körében magasabb a tagok aránya, csakúgy mint a jeles tanulók között.

A diákok részvétele egyesületekben, csoportokban

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy ha most nem is tagok, a jövőben vajon milyen arányban vennének részt a különböző társadalmi szervezetek munkájában a tatabányai fiatalok. A politikai szervezetekben való részvétel nagyarányú elutasítása jellemzi a fiatalokat. A civil szektor iránti társadalmi bizalom növekedését jelzi, hogy a válaszadók harmada nem zárkózik el attól, hogy esetleg tagja legyen egyesületnek, szövetségnek, szerepet vállalna ilyen szervezetekben.

Lennél tagja az alábbi szervezeteknek?

A hagyományos munkavállalói érdekképviselői szerv, a szakszervezetek megítélése már koránt sem ennyire pozitív. A fiataloknak csupán egyötöde lenne tagja valamilyen

szakszervezetnek, érdekképviselőnek, s ez akkor is alacsony nagyon alacsony, ha tudjuk hogy a válaszadók még tanulói/hallgatói jogviszonyban vannak. A főbb demográfiai mutatók a párttagság esetében nem befolyásolja a véleményeket, a szakszervezet esetében kimutatható, hogy az idősebb diákok nyitottabbak. Egyesületnek, szövetségnek a képzetebb családi háttérrel rendelkező diákok közel fele lenne tagja, s a fiúk körében is nagyobb hajlandóság mérhető. Az is kimutatható, hogy a társadalmi szervezetek kérdésében tájékozatlan középiskolások bizalmatlanabbak is egyben.

A középiskolásoknak érdekeik védelmére, képviseltük ellátásra jogosultak önkormányzó testületet létrehozni. A diákképviselőket az osztályközösségek választás útján delegálják az iskolai diákönkormányzatba, melynek működési kereteit, anyagi és technikai feltételeit törvény garantálja. Az iskolai diákönkormányzatok - az egyesülési jog és a közoktatási törvény passzusai alapján - jogosultak szövetségre, közös szervezetbe tömörülni, de a diákönkormányzati szövetség nem gyakorolhatja az adott iskolában az iskolai diákönkormányzat jogait. A diákönkormányzatok szövetsége, közös fellépése nagyvárosi sajátosság, a legtöbb megyeszékhelyen - így Tatabányán is - létrehoztak városi szintű diákönkormányzatot.

Korábbi ifjúságkutatásaink alapján állítható, hogy az iskola világában a három hatalmi ág nem különül el egymástól. Elméletileg - korlátozottan ugyan, de megosztott a nevelőtestület és a diákönkormányzat között a "törvényhozói" hatalom, a gyakorlatban ez azonban nem érvényesül. Annak, hogy a jogszabályok által biztosított demokratikus elvek maradéktalanul érvényesülhessenek az iskolákban a legfőbb letéteményese a jól működő diákönkormányzat, ilyet azonban nagyon nehéz találni.

Kitöltetlen keret a diákönkormányzat intézménye. Ez köszönhető annak, hogy a diákok "nem úgy működnek" mint a diákönkormányzatok. Alapvetően csak a szükséges minimális kööttségeket fogadják el - életkorukból adódóan -, s mivel a diákönkormányzat legitimitását intézményesítettsége adja (SZMSZ, napirend, választási rendszer stb.) inkább elkerülik a diákok ezt a fajta formalizáltságot. Gyakran visszatérő jelenség, hogy az iskolában a "jófej", aktív tanulók elkerülik a diákönkormányzatot, megvalósítják ugyan a maguk akcióit, programjait, de nem a diákönkormányzat keretein belül. Akarnak szervezkedni, akarják intézni a maguk ügyeit de nem a diákönkormányzaton keresztül. Ebből fakad a diákönkormányzatok első paradoxona: formális keretek közt nem tudnak alkotni, tevékenykedni, de a legitimitásukat a formalizáltságuk adja.

A társadalomban a civil/állampolgári technikák ismerete terjedőben van, de az iskola világa (a pedagógus társadalommal együtt) ebben jelentősen lemaradt. Ugyanakkor azt várják a diákönkormányzatoktól, hogy szerezzen érvényt a diákok jogainak. A megfelelő technikák, fogadókészség és a jogok ismerete nélkül azonban szinte lehetetlen. Ez a diákönkormányzatok második paradoxona. Ne felejtjük el, a diákjogok speciális szerkezetűek, érvényre jutásuk a "felnöttek" világától függ. Ebből következik, hogy alig érvényesülnek a diákjogok a mai oktatási rendszerben és ami ennél is komolyabb probléma az az, hogy a diákok jelentős része igen nagy közönyt mutat ilyen kérdések terén. És ezt a "politikai" közönyt szocializálják a kiszolgáltatottság érzésével együtt. Ebből fakad a diákönkormányzat harmadik paradoxona, ugyanis éppen ennek az intézménynek kellene a politikai - különösen a helyi közéleti aktivitást - szocializálnia.

A diákönkormányzatok munkáját és egyben a diákjogok érvényesítését igen megnehezíti az a helyzet, hogy az érdekvédelmet azzal a hatalommal szemben kell kifejteni, amelyik elköveti az érdek- vagy jogsérelmet, s egyben ez az a hatalom, amelyik a jogorvoslatot gyakorolja az iskola falain belül.

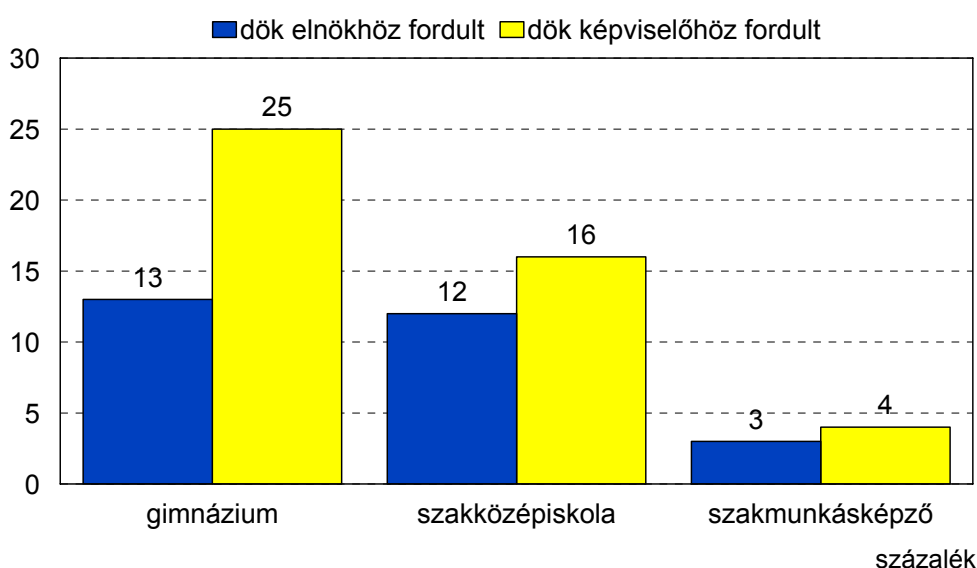
Érdeemes tehát megvizsgálni, hogyan vélekednek a tatabányai tanulók diákönkormányzataikról.

A diákönkormányzat elnökét a fiatalok kétharmada, 62 százaléka ismeri, de többségük még soha nem kereste meg jogsérelmével. Olyan fiatal, aki fordult már hozzá valamilyen problémával csak elvétve talál, mindössze a tanulók 8 százaléka kereste meg az iskolai diákönkormányzat vezetőjét. Erre csak részben szolgál magyarázatul, hogy a diákönkormányzat képviseleti rendszerében a hierarchia legalsó fokán az osztályképviselők állnak, ők vannak napi kapcsolatban a diákokkal, ezért a tanulóknak problémáikkal, javaslataikkal első körben hozzájuk kellene fordulniuk. Ha megnézzük a tanulók ilyen irányú szándékait városi szinten hasonlóan alacsony arányt találunk, mindössze a fiatalok 12 százaléka említette, hogy felkereste már valamilyen problémával a diákönkormányzati képviselőjét. Ez az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy a lányok, képzetesebb családi háttérrel rendelkezők és a jobb tanulók aktívabban használják az érdekvénesítés e csatornáját.

Szignifikáns eltérést találtunk az évfolyamok szerint is. Az elsősök 52, a másodikosok 57, a harmadikosok 67, az érettségiző évfolyam tanulóinak pedig 87 százaléka ismeri a diákönkormányzat elnökét. Ez érthető, hiszen a diákönkormányzat elnöke általában az iskola utolsó két osztályából szokott kikerülni. Ennek megfelelően a dök elnök megkeresési aránya

is nő az évfolyam emelkedésével. Összességében elmondható, hogy a diákképviselői rendszer használata alapvetően a tanulók családi háttérétől függ, s ez leképeződik az iskolatípusok mentén is. A gimnazisták egynegyede fordult már a diákképviselőjéhez valamilyen ügyben, a szakközépiskolásoknál ez az arány már csak 15 százalék, s a legnagyobb passzivitás a szakmunkásképző intézményekben mérhető.

A diákönkormányzati csatorna használata az iskolatípusok dimenziójában

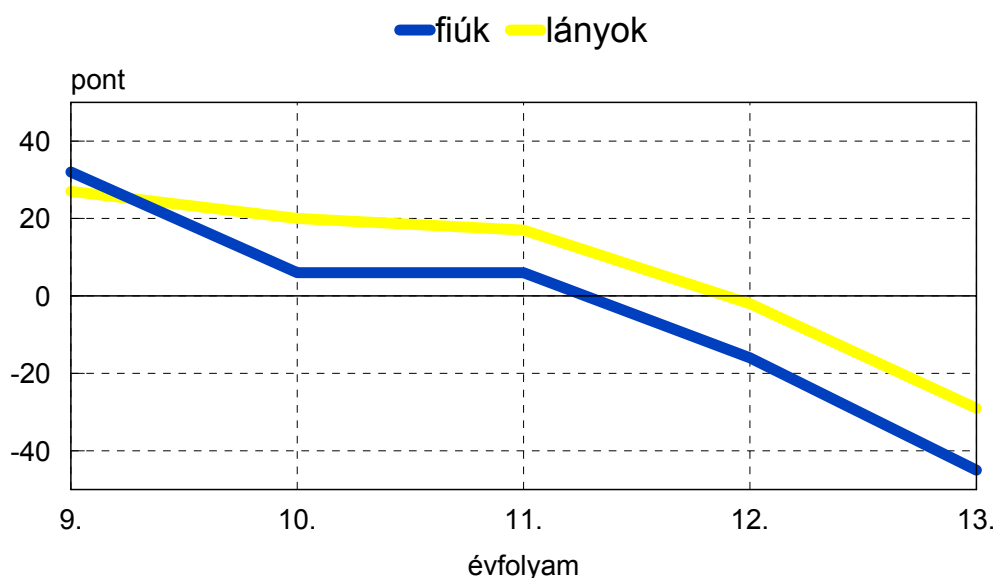
A diákönkormányzat elnökéhez fordulás és az osztályképviselőhöz felkeresése nem független egymástól, a korrelációs együttható mértéke $r=0,45$. Ez azt jelenti, hogy aki felkeresi a diákönkormányzat elnökét, az nem zárkózik el az alacsonyabb szintű fórum használatától sem. Számszerűsítve ez azt jelenti, hogy a tanulók 6 százaléka fordult már mindkét helyre, további 6 százalék csak az osztályképviselőt kereste fel, s teljesen passzívnak 86 százalékuk tekinthető.

		<i>Diákönkormányzat elnökét</i>	
		<i>felkereste</i>	<i>nem kereste fel</i>
<i>osztály- képviselőt</i>	<i>felkereste</i>	6 %	6 %
	<i>nem kereste fel</i>	2 %	86 %

A diákönkormányzat működésének megítélésében a tanulók 13 százaléka bizonytalan, nem formált véleményt a dök munkájáról. A többiek alacsony, százfokú skálán 56 pontra értékelték a diákönkormányzat működését. Százalékokban kifejezve ez azt jelenti,

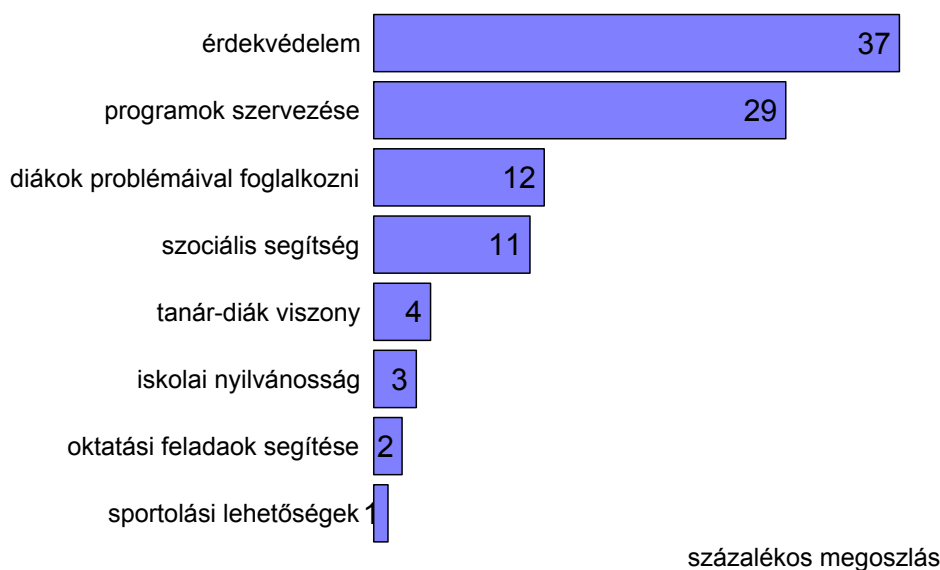
hogy a tanulók 42 százaléka adott közepesnél jobb minősítést, (7 százalék az iskolai osztályzatnak megfelelő ötöst adott) s 20 százalékuk adott közepesnél rosszabbat. A fiúk és a közepes tanulók valamivel kritikusabbak a diákönkormányzat működésének megítélésében. A legélesebben azonban az évfolyam és az életkor befolyásolja a véleményeket. Míg az elsősök mérleg-indexen kifejezve átlagosan 29 pontos elégedettséget fogalmaztak meg, addig a harmadikosok az elégedettségi határon vannak, az érettségizők és a 13. évfolyam tanulójának véleménye pedig már a negatív tartományban van, tehát elutasítást jelez.

A diákönkormányzat munkájával való elégedettség a nem és az évfolyam dimenziójában

A közoktatási törvény legutóbbi generális módosítása bevezette a diákönkormányzati normatíva fogalmát az iskolába, s egy ehhez kapcsolódó rendelet meg is határozta az összegét. Így a diákönkormányzatoknak anyagi eszköz is rendelkezésükre áll a működésükhöz, nem lehet tehát közömbös, hogy a tanulók milyen feladatokat látnak számukra, véleményük szerint mivel kellene foglalkoznia a diákönkormányzatnak.

A diákönkormányzat elvárt feladatai

A diákok véleménye alapján, a diákönkormányzatnak nem csak a diákok problémáinak megoldásán, érdekvédelmén kell fáradoznia, hanem elvárt igény a programok, rendezvények szervezése, a szociálisan rászoruló gyermekek támogatása, a sportolási lehetőségek fejlesztése is. Több diák szívesen látná, ha a diákönkormányzat a tanár-diák viszony alakításába és az iskolai nyilvánosság (pl. média) megteremtésébe és fejlesztésébe is aktívan bekapcsolódna. Kimutatható, hogy az elvárt érdekvédelmi funkció súlya az élekor és szülő iskolai végzettségnek emelkedésével nő.

A tatabányai középiskolások társadalmi szervezetekhez való viszonyáról ad hírt az az itemsor, melyben a diákoknak pártokra, szakszervezetekre és civil szerveződésekre vonatkozó kijelentésekkel kapcsolatban kellett állást foglalniuk. Az egyes kijelentésekkel való egyetértés mértékét százfokú skálán ábrázolva az alábbi táblázat mutatja.

Pártokra vonatkozó kijelentések	Pontszám százfokú skálán	nem tudom válasz (százalék)
A pártok léte elengedhetetlen egy demokratikus társadalomban.	67	29
A pártok csak a pénzt költik.	54	9
A pártok nem foglalkoznak a kisemberek gondjaival.	50	13
A pártok képviselik szavazóik érdekeit.	45	14

Szakszervezetekre vonatkozó kijelentések	Pontszám százfokú skálán	nem tudom válasz (százalék)
A szakszervezeti intézményrendszer nem felel meg a modern kor kihívásainak.	50	43
A szakszervezet a munkahelyi érdekérvényesítés leghatékonyabb csatornája.	47	47
A szakszervezetti tagság számos előnnyel jár	46	30
A szakszervezeteknek nincs befolyásuk a munkahelyi döntéseknél.	41	37

Civil szervezetekre vonatkozó kijelentések	Pontszám százfokú skálán	nem tudom válasz (százalék)
Szükség van civil szervezetekre, mert az állami gondoskodás nem ér el mindenkit.	76	27
A civil szervezetek jószándékkal, de felkészületlenül közelítenek komoly problémákhoz.	51	36
A nonprofit szervezetek nem az egész társadalom javát, csak szűk csoportok érdekeit szolgálják.	49	51
A nonprofit szervezetek hatékonyabban dolgoznak, mint az állami intézmények.	46	61

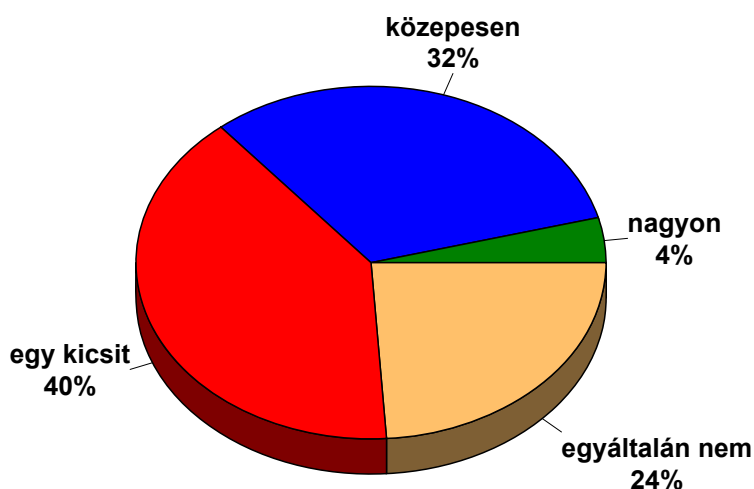
Az első amit meg lehet állapítani, hogy fiatalok harmadának-felének nincs kellő információja a szakszervezetekről, és a civil szervezetekről, működésükről, s ennek következtében véleményt sem tudtak formálni. Valamivel bátrabban nyilatkoztak pártokkal kapcsolatban. Azok a diákok, akik vállalkoztak arra, hogy kérdéseink alapján véleményezzék a társadalmi szervezeteket, túlnyomó többségében 46-54 közötti pontszámot adtak a százfokú skálán, s ez a középre menekülés is inkább a bizonytalanságukat jelzi. Csupán két item van, amelyikről markáns véleményt fogalmaztak meg. Az egyik a pártok nélkülözhetetlenségét, a másik civil szervezetek szükségességét igazolja.

A szülő iskolai végzettsége az a dimenzió, ami a legtöbb kérdésben megosztja a válaszadókat, ez történt ebben az esetben is. Az iskolázottabb szülői háttérrel rendelkező tanulók nagyobb arányban éretnek egyet azzal, hogy a pártok illetve a civil szervezetek léte elengedhetetlen a mai magyar társadalmi berendezkedésben, ugyanakkor a szakszervezetek működésével kapcsolatban kritikusabbak, míg az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező szülő gyermekei, - akik többségében a szakmai képzést nyújtó iskolákba járnak - a pártokról vannak nagyon rossz véleménnyel és a szakszervezetekről vélekednek egy kicsit pozitívabban.

6. A POLITIKA ÉS A KÖZÉLET

Bármely városhoz hasonlóan Tatabányán is csak a fiatalok kisebb részét érdekli a politika. Az érdeklődés indexe a százfokú skálán 38 pont, ami azért valamivel magasabb, mind a szombathelyi, mind pedig a zirci ifjúságkutatásban mért értékeknél (34 és 32 pont).

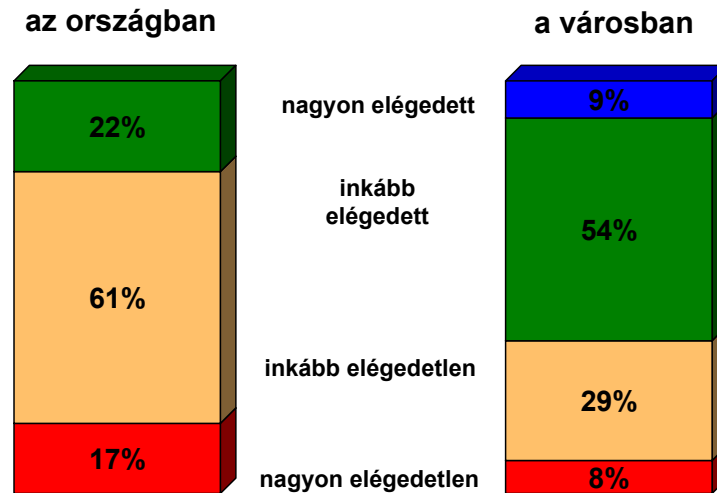
Mennyire érdekel a politika?

A mostani felmérésben jelentős különbségeket tapasztalhatunk az egyes iskolatípusok szerint. A szakmunkásképzőkben tanulóknál ez a szám 33, a szakközépiskolákban és a gimnáziumokban 43 pont. Ez előrevetíti azt az általános megállapítást, mely szerint a magasabb iskolai végzettségűek jobban érdeklődnek a politikai események iránt. Ennél a kérdésnél a válaszadók közt az apa iskolai végzettsége is különbséget tesz, (a legalacsonyabbnál 30, a legmagasabbnál 46 pont), és a jobb tanulók is érdeklődőbbek, mint a kevésbé jók.

Az ország és a lakóhely dolgaival való elégedettség jelentősen különbözik egymástól, de ezt más kutatások is igazolják. Az országos ügyek elégedettségi indexe 35 pont, ez azt jelenti, hogy a fiatalok mindössze egyötöde mondható elégedettnek. Ugyanez az index a helyi ügyeknél már 55 pont, ami hajszállal ugyan, de az elégedettségi határ felett van.

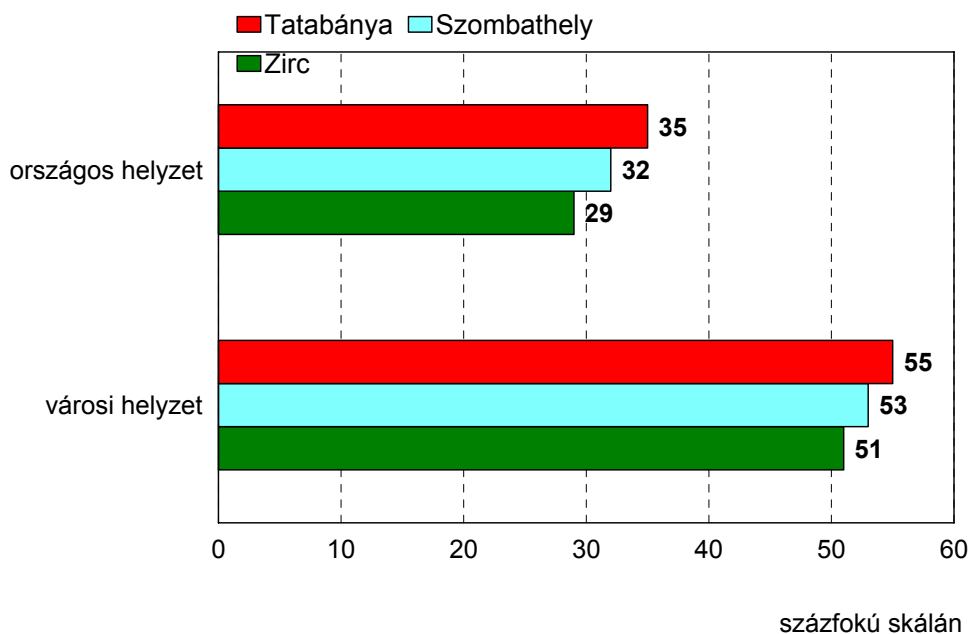
Mennyire vagy elégedett azzal, ahogy a dolgok mennek...?

Az elégedettséget kevesebb jellemző befolyásolja, mint a politika iránti érdeklődést. Az ország helyzetével való elégedettségénél csak a tanulmányi eredmény alapján találtunk szignifikáns különbséget, a jobban tanulók javára.

A helyi ügyekkel való elégedettséget már nem befolyásolja a tanulmányi eredmény, viszont a válaszadó neme igen, a fiúk itt valamivel elégedettebbek, mint a lányok (59 és 53 pont).

Az elégedettség az országos és a helyi helyzettel

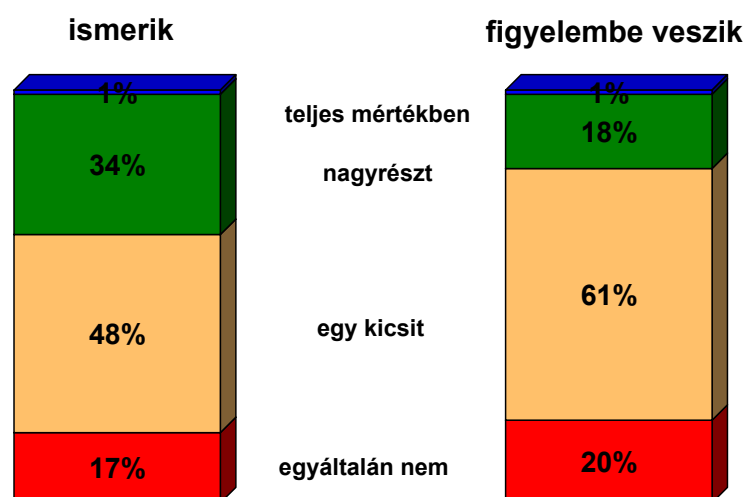

Arra a kérdésre, hogy “mennyire bízol abban, hogy a város vezetői jó munkát végeznek?” 51 pont jött ki a százfokú skálán, aminek belső megoszlása kísértetiesen hasonlít a politika iránti érdeklődéshez: a szakközépiskolába vagy gimnáziumba járók, a jobb tanulók és a magasabb végzettségű édesapák gyermekei pozitívabban nyilatkoztak. Százalékokra lefordítva ez azt jelenti, hogy 47 százalék gondolja azt, hogy a vezetők jó munkát végeznek, 22 százalék nem igazán hiszi ezt, 10 százalék biztos benne, hogy nem végeznek jó munkát, és 21 százalék nem tudott véleményt nyilvánítani.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a megkérdezett fiataloknak mi a véleménye, az önkormányzatnál mennyire ismerik, hogy mit szeretnének az itt élő fiatalok, és mennyire veszik figyelembe a döntéseknél a fiatalok igényeit.

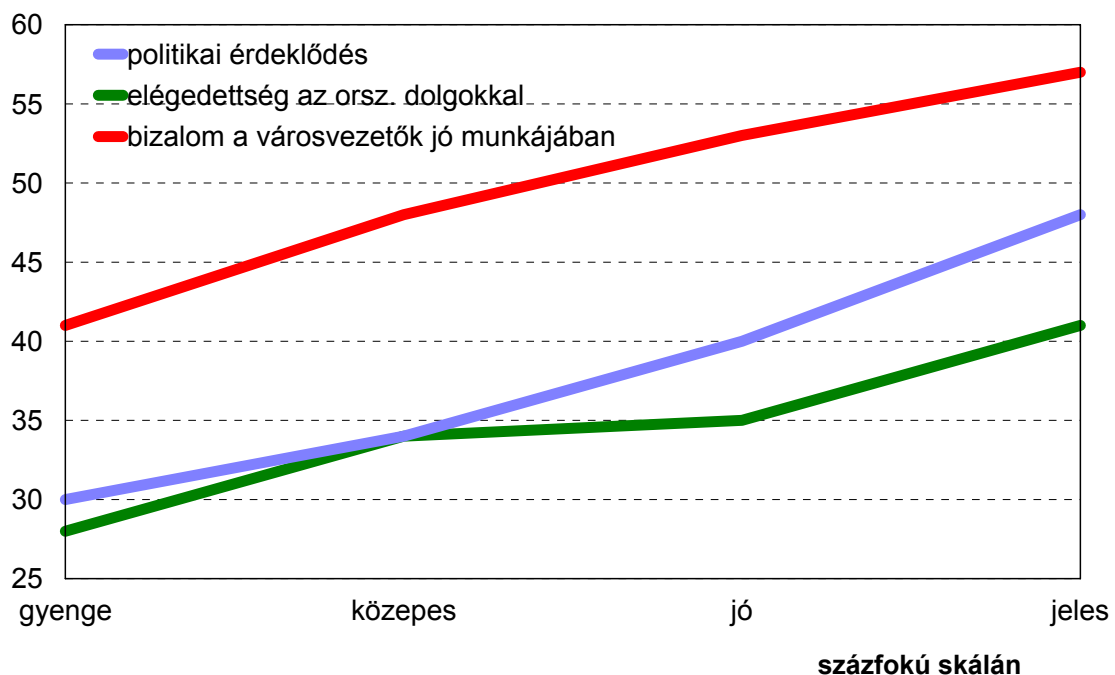
Itt már inkább kritikus vélemények kerültek elő, bár ezt a kérdést mindig inkább negatívabban ítélik meg a válaszadók. Az ismeretekre vonatkozó érték a százfokú skálán 39, az igények figyelembevételére vonatkozó pedig 33 pont volt. Itt egy dimenzió mentén osztódtak a vélemények, a jobb tanulmányi eredményűek jobb véleménnyel voltak arról, hogy mennyire ismerik az önkormányzatnál a fiatalok igényeit.

Az igények ismerete és azok figyelembe vétele

Az eddigiek alapján láthattuk, hogy a véleménykülönbségek egy dimenzió mentén sűrűsödnek, akik nagyobb kulturális tőkével a hátuk mögött kerülnek magasabb képzési lehetőségeket és könnyebb továbblépést kínáló iskolákba, majd ennek következtében jobb tanulók is lesznek, azok érdeklődőbbek, tájékozottabbak, elégedettebbek. Ennek szemléltetésül a következő ábrán a tanulmányi eredmények dimenziójában mutatkozó jellemző véleménykülönbségeket mutatjuk be.

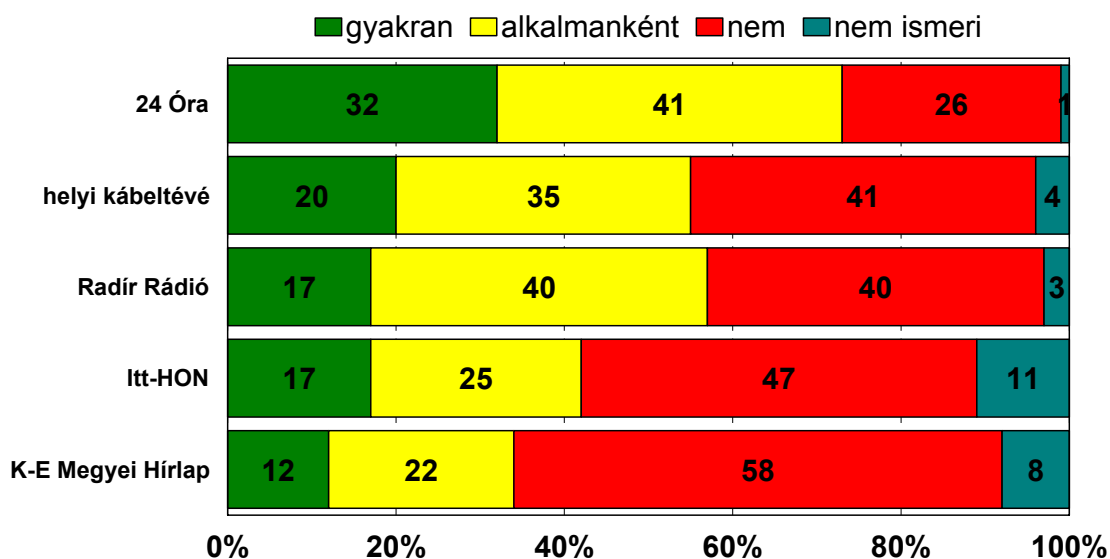
Egyes kérdések megítélése a tanulmányi eredmény szerint

A politika iránti érdeklődést a fentiek mellett természetesen befolyásolják a fiatalok médiafogyasztási szokásai is – itt elsősorban a politikával foglalkozó helyi és országos médiumokról van szó. Érdekes módon az elektronikus helyi médiumok nézettsége ezt nem befolyásolja, csak az írott sajtó.

A fiatalok (a felsorolt írott és elektronikus sajtóorgánumok közül) leggyakrabban a 24 Órát forgatják, ez egyben a legismertebb újság körükben.

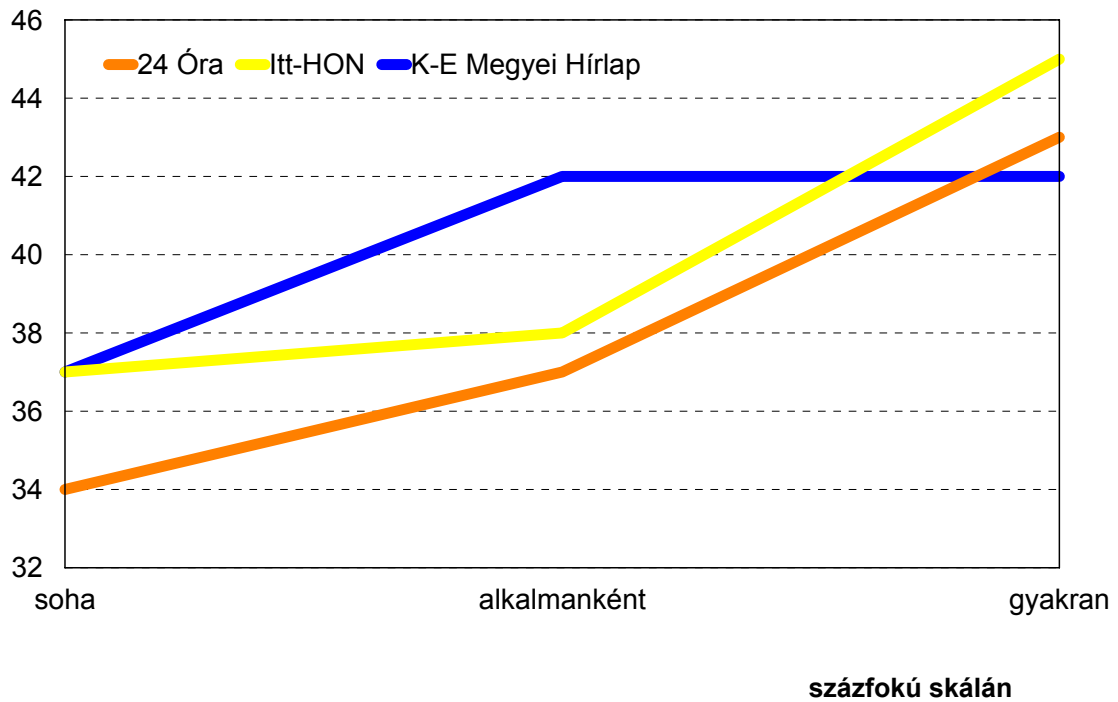
A középiskolás fiatalok tájékozódási szokásai

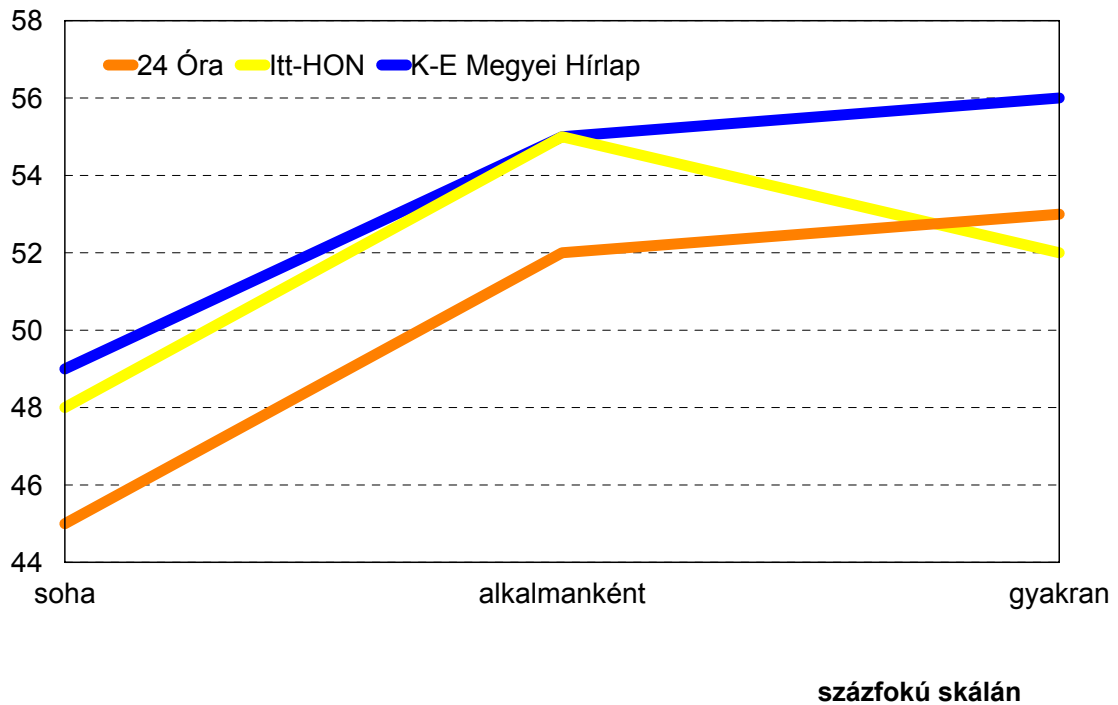
Az általános vélemények szerint a különböző médiafogyasztási szokások befolyásolják a fiatalok közéletéről, politikáról alkotott véleményét. Mikor az egyes médiumokra lebontva néztük meg, hogy mely kérdéseket befolyásolják, akkor a kérdőíven szerepeltek közül mindössze kettőnél találtunk szignifikáns eltéréseket, a politika iránti érdeklődés mértéke és a bizalom a városvezetők munkájában esetén, de ezeknél is csak az írott sajtó tekintetében. A helyi kábeltévének és a Radír Rádióknak az ilyen irányú véleményformáló ereje igen gyengének mondható, ami nem meglepő, hiszen a tatabányai középiskolások jelentős része nem is helyi lakos.

A következő két ábra az előbb említett két kérdés megítélését befolyásoló médiafogyasztási adatokat mutatja. Ez azt mutatja, hogy az általános politikai érdeklődésre az Itt-HON olvasása hat a leginkább, míg a városvezetők jó munkájába vetett bizalom legnagyobb arányú változását a 24 Óra olvasási gyakorisága eredményezi.

A politika érdeklődés mértéke az újságolvasás gyakoriságának függvényében

A városvezetők munkája iránti bizalom az újságolvasás gyakoriságának függvényében

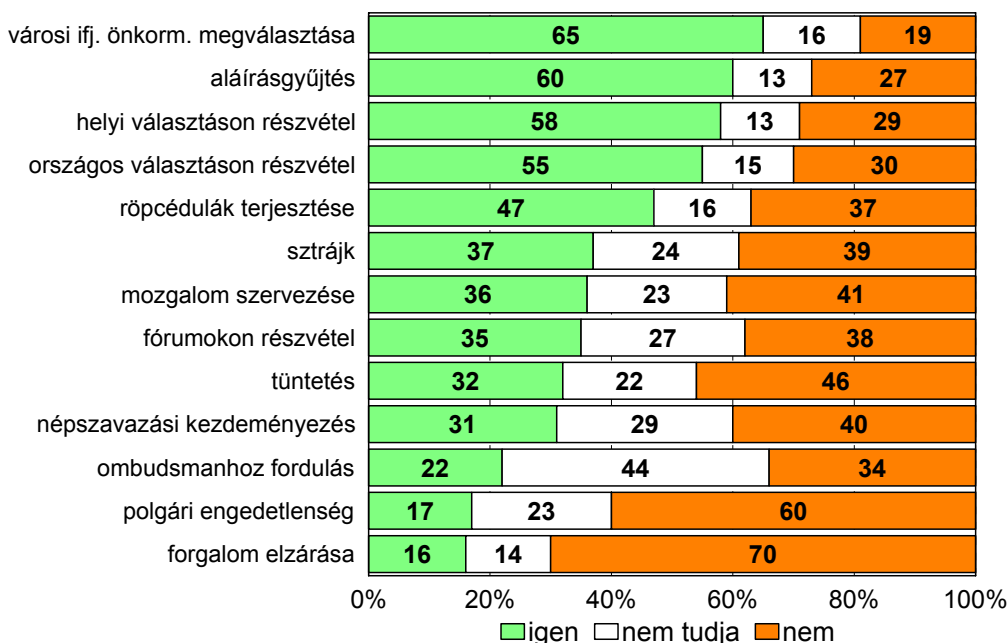
Arra, hogy az önkormányzatnak a fiatalokkal kapcsolatban milyen feladatai vannak (lennének) a megkérdezettek négyötöde válaszolt valamit. Ez jóval magasabb arány mind a szombathelyi, mind pedig a zirci ifjúságkutatás során mért értékeknél (37 és 42 százalék). Legtöbben – az életkori sajátosságoknak megfelelően – azt szeretnék, ha az önkormányzat több rendezvényt szervezne, biztosítaná a szórakozási lehetőségeket. Emellett, ha a táblázat első helyein álló kívánságokat megnézzük, akkor feltűnően sok a “biztosítása” szó, ami egyfajta generál elvárást tükröz, az önkormányzat biztosítson munkavállalási, oktatási, szórakozási, továbbtanulási stb. lehetőséget és persze anyagilag is támogassa a fiatalokat. Ez a lista azt mutatja, hogy a fiatalok gondolkodásában nem válik el az önkormányzat bármely más szereplőtől, nem látszik világosan, hogy milyen lehetőségei vannak, hol tud fellépni sikeresen, speciális hatáskörök birtokában.

	<i>Említések száma</i>
munkalehetőség biztosítása, munkahelyteremtés	111
minőségi oktatásügy, oktatás biztosítása, fejlesztése	110
szórakozási, szabadidős programok biztosítása	77
továbbtanulás biztosítása	58
nagyobb (köz)biztonság	38
anyagi segítség	22
(tömeg)sport	21
egészségvédelem	20
megvédeni, óvni őket	19
biztos jövő	17
lakásépítés, lakhatás	16
iskolák támogatása	15
érdekvédelem, érdekképviselés	14
tájékoztatás, ismeretterjesztés	14
törődni a fiatalokkal	14
drogmentes szórakozóhely	14
kábítószer elleni harc	13
támogatás, segítség	12
jó környezet, környezetvédelem	10
jogvédelem, diákjogok	10
káros szenvedélyek elleni küzdelem	10
ifjúságvédelem	9
támogatás minden téren	9
odafigyelés, meghallgatás, partnerként tekintés	7
őket is számításba vegye	6
megértést	6
több lehetőség	6
egészségügyi ellátás	6
városfejlesztés	5
szociálisan rászoruló diákok támogatása	4

érdekei figyelembe vétele	4
szociális problémák kezelése	4
fiatalok összetartása	4
átképzési lehetőség	3
buszjáratok átszervezése, tömegközlekedés	3
művészeti csoportok támogatása	2
ingyenes oktatás	2
játszóterek	2
bevonása a település életébe	2
drogambulancia	1
diszkójárat	1
utak	1
kisebbségek (romák)	1
ifjúsági intézmények fenntartása	1
tehetséggondozás	1
fiatalok megismerése	1
gyámügy	1
kerékpár út	1

A fiataloktól megkérdeztük azt is, hogy amennyiben lehetőségük nyílna rá, és a célokkal egyetértének, részt vennének-e különböző politikai-közéleti tevékenységekben.

Részt vennél az alábbi tevékenységekben?

A legtöbben az aláírásgyűjtést, az ifjúsági önkormányzat megválasztását, valamint a helyi és országos választáson való részvételt jelölték meg, ez a négy item a válaszadók több, mint felét vonzotta. Jelentős elutasításban a polgári engedetlenség részesült (ez valószínűleg

az iskola világába nem illeszhető “engedetlenség” szó miatt volt így), illetve a forgalom elzárása, amely a közelmúlt eseményei miatt igen radikális megoldásként van számontartva.

A leginkább elfogadott és leginkább elutasított tevékenységek mellett az ábrából figyelemreméltó még az, hogy a modern democráciákban igen fontos ombudsman szerepköre eléggé ismeretlen a fiatalok előtt, közel felük azt sem tudta eldönteni, érdemes-e hozzá fordulni.

Ugyanez a kérdéssor szerepelt Szombathelyen és Zircen is, de az eredmények másfajta beállítódást mutattak.

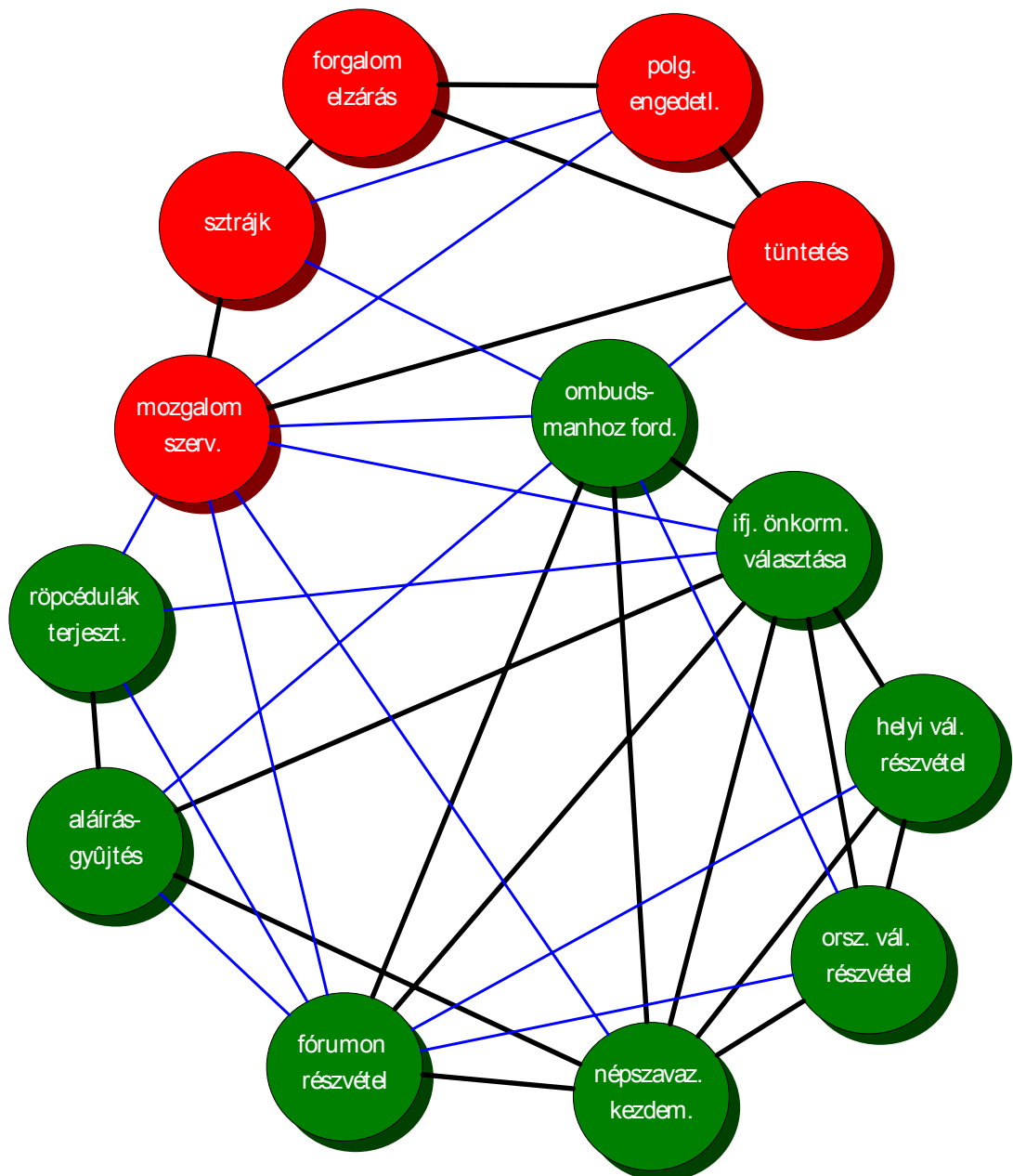
A három legelfogadottabb tevékenység említési arányai

<i>Tatabánya</i>	<i>Szombathely</i>	<i>Zirc</i>
ifj. önk. megválasztása 65%	aláírásgyűjtés 57%	aláírásgyűjtés 60%
aláírásgyűjtés 60%	ifj. önk. megválasztása 53%	sztrájk 52%
helyi választás 58%	sztrájk 46%	tüntetés 51%

A táblázatból egyértelműen kiderül, hogy a tatabányai fiatalok korántsem olyan radikális nézetekkel bírnak, mint szombathelyi vagy főképp zirci társaik. Ha például a helyi választáson való részvételt nézzük, akkor ennek aránya mindkét másik városban 50 százalék alatt maradt, az országos választásé pedig mindössze 40 százalék körül mozgott. Ez a politikai szocializáció pozitívabb eredményét mutatja.

A következő ábra a tevékenységek összefüggés-rendszerét ábrázolja. Mint látható két jól elkülönült csoportra oszlik az itemsor, a politikailag “keményebb” (sztrájk, mozgalom szervezése, tüntetés, polgári engedetlenség, forgalom elzárás) és “puhább” tevékenységekre. E két csoport tagjai a másik csoportba tartozó itemekkel nincsenek szoros összefüggésben, csak közepes, vagy annál gyengébb korrelációban. Az ábrán a **vékony kék vonal** jelzi a közepes erősségű korrelációt, míg a **vastag fekete vonal** az erős korrelációt.

Az egyes közéleti tevékenységek korrelációs mátrixa

A "legkeményebb" tevékenységek a tüntetés, polgári engedetlenség, forgalom elzárás. Ezek megítélése szoros korrelációban van, igen hasonlóan mondható, ami az utóbbi kettőnél az elutasítást jelenti. A "kemény" itemek közül a legpuhább a mozgalom szervezése, ez kapcsolódik legtöbb szálon a másik csoporthoz. A legtöbb kapcsolódási ponttal az ifjúsági önkormányzat megválasztása rendelkezik, ennek megítélése igen stabil, az itemek közötti térben központi helyen van, hasonlóan az ombudsmanhoz fordulással, ami viszont a

megítélési bizonytalanságának egységessége miatt kötődik – igaz, jobbra csak közepes korrelációkkal – más itemekhez.

Az egyes itemek közti kapcsolat mélyebb elemzésekor, faktoranalízis segítségével jól elkülöníthető válaszadói csoportokat, megítélési mintákat lehet készíteni a 13 itemből. A számítógépes elemzés három csoportot különített el, amelyek az összes szórás 46 százalékát magyarázták. Ezek közt két item nem szerepel, az ombudsmanhoz fordulás és a fórumokon való részvétel, melyek nem alkottak meghatározó szerepet egyik csoportban sem.

Az első csoportba a népszavazási kezdeményezés, a helyi és az országos választáson való részvétel került magas factorsúllyal. Ezt nem nehéz beazonosítani, ők a konform választási csoport.

A másodikban magas factorsúllyal szerepelt az aláírásgyűjtés, a röpcédulák terjesztése és az ifjúsági önkormányzat megválasztása. Ez a csoport a mozgalmárok csoportja, bár maga a mozgalom szervezése item nem ide került, ami azt mutatja, hogy itt nem elsősorban diákmozgalmakra gondoltak a fiatalok.

A harmadik csoportba került a legtöbb item, a sztrájk, a mozgalom szervezése, a tüntetés, a polgári engedetlenség és a forgalom elzárása. Elsőre látszik, hogy ezek a korrelációs mátrix alapján is összetartozó, "keményebb" itemnek minősített tevékenységi formák, és ez a csoport a radikálisok csoportja.

A politikai aktivitást mérő tevékenységek közül kilenc szerepelt az 1997 őszén három városban végzett "Érdekek és értékek" kutatásban. Az alábbi táblázat a vizsgálatba bevont városokban az igenlő válaszok százalékos megoszlását mutatja. Bár itt a minta alanyai a 18 év felettiek voltak, érdemes összehasonlítani az eredményeket.

	<i>Veszprém 18-X év</i>	<i>Tatabánya 18-X év</i>	<i>Székesfehévár 18-X év.</i>
helyi választáson való részvétel	78	69	78
országos választáson való részvétel	77	67	76
önkormányzati fórumon való részvétel	54	54	45
aláírásgyűjtés	41	40	45
helyi népszavazási kezdeményezés	44	37	42
sztrájk	20	17	21
tüntetés	18	16	20
polgári engedetlenség	12	11	16
mozgalom szervezésében	17	11	14

Ugyanez a 18-30 év közöttiek körében a következőképpen nézett ki.

	<i>Veszprém 18-30</i>	<i>Tatabánya 18-30</i>	<i>Székesfehérvár 18-30</i>
helyi választáson való részvétel	72	70	79
országos választáson való részvétel	74	66	77
alírásgyűjtés	55	52	60
önkormányzati fórumon való részvétel	38	49	35
helyi népszavazási kezdeményezés	51	36	46
sztrájk	27	29	30
tüntetés	34	29	26
polgári engedetlenség	16	18	18
mozgalom szervezésében	21	12	26

Látható, hogy az 1997-es adatfelvétel fiataljai valamivel radikálisabbak voltak a felnőtteknél és tanulságos a három város közti különbségek jellege is. A mostani adatfelvétel középiskolásai azonban a radikálisabb tevékenységeket jobban elfogadják, mint a huszonévesek 1997-ben.

A fiatalokat arra is megkértük, hogy mondjanak véleményt, mennyire értenek egyet különböző, a közéleti szereplést vizsgáló kijelentésekkel. Az alábbi táblázat az egyetértés mértékét mutatja százfokú skálán mérve.

A kijelentésekkel való egyetértés mértéke

	<i>egyetértés mértéke</i>
A fiataloknak nincs elég tapasztalatuk a politikához.	57
Jelentős ellentétek vannak a tanuló és dolgozó fiatalok érdekei közt.	47
A politikai szervezetek nem törődnek a fiatalokkal.	44
A fiatalok dinamikusabban tudják politikai érdekeiket képviselni.	41
Nincs értelme a közéleti aktivitásnak, mert úgysem változik semmi.	38
A közéleti szereplés nem a fiatalok dolga.	34
Nincsenek olyan fiatalok, akik képviselhetnék korcsoportjuk érdekeit.	30
Csak sztrájkokkal és tüntetéssel lehet elérni valamit.	25

Igazából csak egy kijelentés, a fiatalok politikai tapasztalatlansága váltott ki egyetértést, de az is csak minimális mértékben, a többiek elutasításban részesültek. Ez azonban nem rossz jel, mivel a kijelentések jobbára negatív tartalmakat hordoztak a közéleti szereplésre nézve. Ha az egyes kijelentéseket megvizsgáljuk a különböző társadalmi-demográfiai csoportokban, akkor azt látjuk, hogy négy változó okoz eltéréseket.

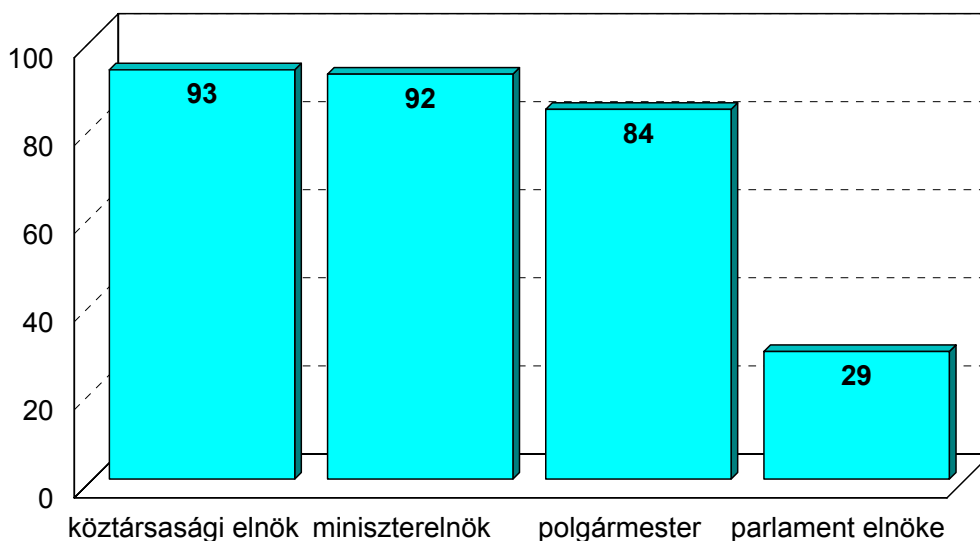
A fiúk jobban egyetértettek azzal, hogy a közéleti szereplés nem a fiatalok dolga, illetve, hogy csak sztrájkokkal és tüntetésekkel lehet elérni valamit, viszont kevésbé azzal, hogy a fiataloknak nincs elég tapasztalatuk a politikához.

Az apa iskolázottságának növekedésével kevésbé hitték a fiatalok, hogy csak sztrájkokkal és tüntetésekkel lehet elérni valamit, hogy nincsenek olyan fiatalok, akik képviselhetnék korcsoportjukat, hogy jelentős ellentétek vannak a dolgozó és tanuló fiatalok közt és hogy a fiataloknak nincs elég tapasztalatuk a politikához.

A jobb tanulmányi eredménnyel rendelkezők kevésbé értettek egyet azzal, hogy nincs értelme a közéleti aktivitásnak, hogy csak sztrájkokkal és tüntetésekkel lehet elérni valamit, és hogy nincsenek olyan fiatalok, akik képviselhetnék korcsoportjukat.

Végül a legnagyobb hatása az iskola típusának volt. Minél magasabb típusú volt az adott iskola, a diákok annál kevésbé értettek egyet a nyolc kijelentés közül hattal (kivételt itt "a fiataloknak nincs elég tapasztalatuk a politikához" és "a fiatalok dinamikusabban tudják politikai érdekeiket képviselni" kijelentések képeztek). Különösen nagy volt az elutasítottsága a korosztályi képviselők hiányára vonatkozó kijelentésnek a gimnazisták körében.

A tisztségek viselőit helyesen megnevezni tudók aránya

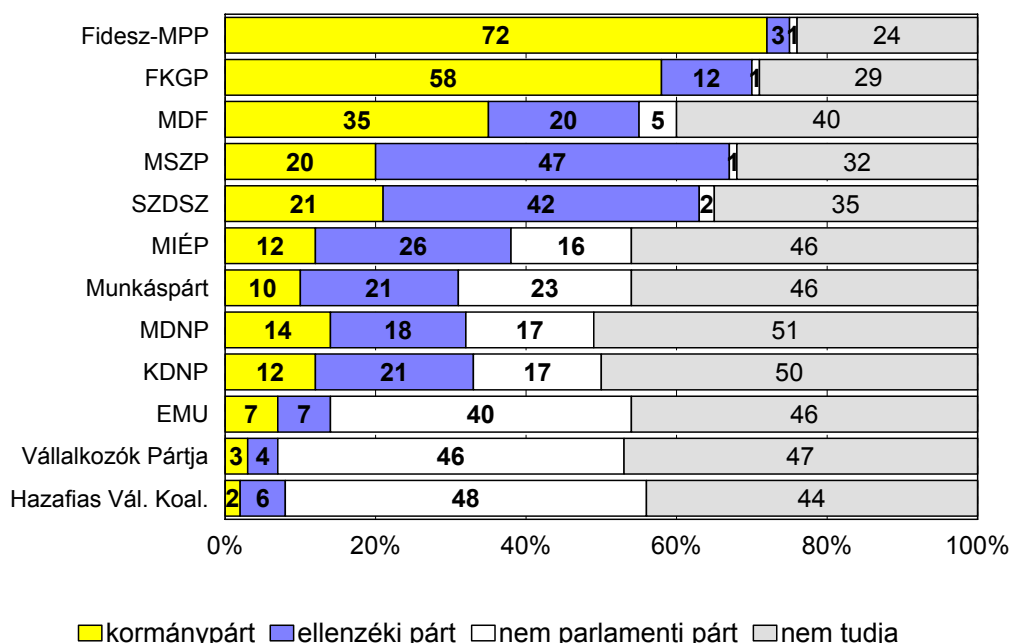

A diákoknak arra is választ kellett adni, hogy ki az ország köztársasági elnöke, miniszterelnöke, a parlament elnöke és a város polgármestere. A fenti tisztségek közül egyedül a házelnök tűnt ismeretlennek a fiatalok számára, bár itt helyes válaszként fogadtuk

el a hasonló hangzású és csak minimálisan eltérő neveket (pl. Háder János). Tatabánya polgármesterének ismertségének elméletileg magasabbnak kell lennie és ez így is van, ha csupán a városban lakó fiatalokat nézzük. Ez esetben az ismertségi arány 96 százalék, a kollégiumokban lakóknál 74, a tanulni bejáró fiataloknál 71 százalék.

A közéleti személyiségek mellett a politikai pártok szerepéről is véleményt kértünk a fiataloktól. Azt kellett megmondani, hogy a 12 felsorolt párt parlamenti vagy nem, illetve kormánypárt vagy ellenzéki párt. Ennek megítélése már korántsem volt olyan egyszerű.

A politikai pártok elhelyezése

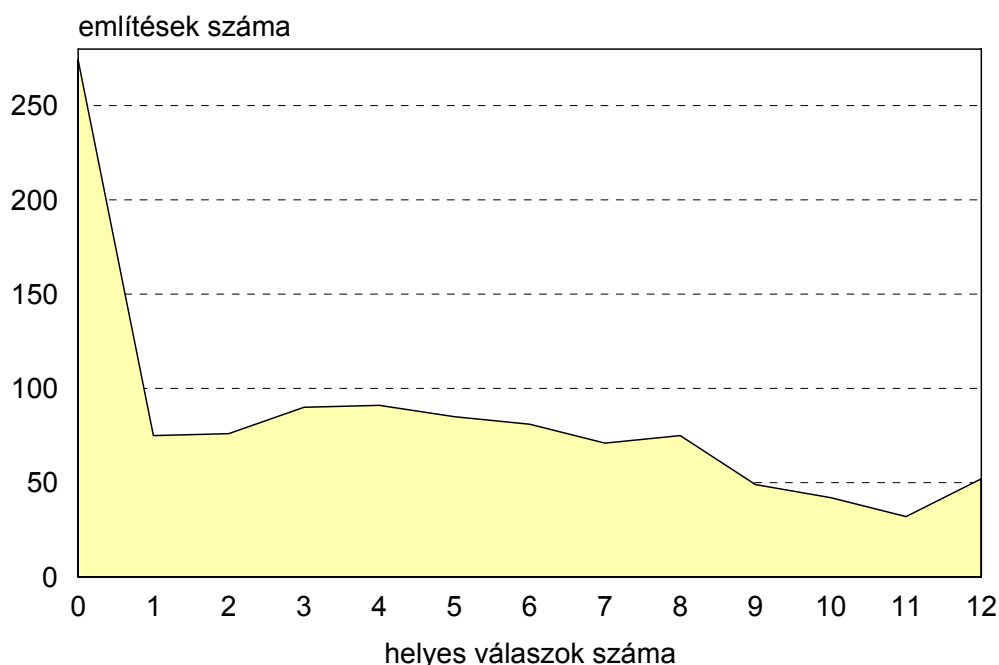
A legjobban a vezető kormánypárt elhelyezése sikerült, ezt a fiatalok közel háromnegyede tudta. A koalíciós partnerek megítélésében már jóval nagyobb volt a bizonytalanság, különösen az MDF esetén, melyre a kormánypártok közül legmagasabb arányban mondták, hogy parlamenten kívüli párt – igaz pusztán listás eredményei alapján ez így is van.

A volt kormánykoalíció pártjait a fiatalok egyötöde még mindig kormánypártként tartja számon. Érdekes a MIÉP megítélése, illetve a Munkáspárttal való viszonylagos hasonlósága. Ez utóbbi abból fakadhat, hogy ez a két párt az elmúlt évek során egyfajta egymást kiegészítő szélsőséges párrá nőtte ki magát a közvéleményben.

A parlamentből frissen kiesett pártoknál is nagy a bizonytalanság, bár az MDNP egyes politikusai kormányzati adminisztrációs szerepben vannak, míg a KDNP elmúlt nyolc évi folyamatos parlamenti jelenléte is sokakat zavart meg a véleményalkotásban.

A politikai pártokat összevontuk egy közös változóban, annak érdekében, hogy megnézzük, hány helyes választ mondtak a fiatalok. Az összes párt helyét a fiatalok alig 5 százaléka találta el, míg ennél jóval magasabb volt azok aránya, akik egy helyes választ sem tudtak.

A politikai pártok parlamenti elhelyezése

Ha ezt egy 0-12-ig terjedő skálának tekintjük, akkor pontosan le tudjuk mérni, hogy az egyes társadalmi-demográfiai változók mennyiben befolyásolják a válaszadást. A következő táblázatból az látszik, hogy ezt elsősorban az apa iskolai végzettsége határozza meg.

	Átlagpontszám
Nem	
férfi	4.83
nő	3.96
Iskola típusa	
szakmunkásképző	3.18
szakközépiskola	4.50
gimnázium	6.49
Apa iskolai végzettsége	
nyolc általános vagy kevesebb	2.49
szakmunkásképző	3.50
érettségizett	4.92
diplomás	6.40
Tanulmányi eredmény	
gyenge	2.80
közepes	3.07
jó	4.99
jeles	6.28

A pártok helyzetének megítélését klaszteranalízisnek vetettük alá. Ez alapján a fiatalokat három csoportba sorolhatjuk. A legnépesebb (42 százalék) csak a három meghatározó pártot (Fidesz-MPP, MSZP, FKG) tudta elhelyezni, de ezeket is több hibával. A második csoport (31 százalék) bizonytalan volt a MIÉP és a Munkáspárt megítélésében, és csak hibásan tudta az MDNP és a KDNP helyét, de a többit sikeresen beazonosította. A harmadik csoport (27 százalék) egyáltalán nem tudta a négy nehezen beazonosítható pártot (MDNP, KDNP, MIÉP, Munkáspárt), de tudták a kormánypártokat és azt, hogy az előbbieken kívül mely pártok nincsenek a parlamentben.

Arra is megkértük a fiatalokat, hogy különböző állításokról döntsék el, hogy igazak vagy hamisak. A tíz állítás közt egy direkt bizonytalan volt (a polgármester a legtöbb kérdésben egyedül is dönthet), a többi viszonylag egyszerűen besorolható. A következő táblázat a vélemények százalékos megoszlását mutatja.

	igaz	hamis	nem tudja
A magyar honvédség külföldi bevetéséhez kell a parlament engedélye.	62	7	31
A kisebbségi önkormányzatokra az is szavazhat aki nem tartozik az adott kisebbséghez.	50	14	36
A köztársasági elnököt a parlament választja.	47	22	31
Az Alkotmánybíróság az alkotmányellenes törvényeket megsemmisítheti.	45	11	44
A parlamenti képviselők ingyen utazhatnak a tömegközlekedési eszközökön.	19	48	33
A polgármester a legtöbb kérdésben egyedül is dönthet.	23	54	23
A kormány felülbíráhatja a parlament döntéseit.	39	22	39
A köztársasági elnök egyben parlamenti képviselő is.	26	34	40
Aki polgármester, az nem lehet parlamenti képviselő.	21	39	40
Külön engedéllyel a 18 év alattiak is szavazhatnak.	7	72	21

Mint a táblázatból is látszik, a fiatalok többnyire jól tudták a válaszokat. Mindössze két esetben voltak többségben a rossz válaszok, nem tűnt valószínűnek, hogy a parlamenti képviselők ingyen utazhatnak, illetve ami ennél sokkal súlyosabb, a fiatalok relatív többsége, kétötöde azt hiszi, hogy a kormány felülbíráhatja a parlament döntéseit. Ez utóbbi veszélyessége önmagáért beszél.

A legkevesebb rossz válasz a 18 év alattiak szavazási lehetőségénél és a magyar honvédség külföldi bevetésének parlamenti engedélyezésénél volt. Az előbbi oka valószínűleg a saját megélt helyzetük tudata (itt volt a legkevesebb “nem tudom” válasz is), míg az utóbbinál vélhetően sokat nyomott a latba, hogy az adatfelvétel éppen akkor volt, mikor e kérdésben hosszas politikai csatározás folyt, melyről a média is viszonylag terjedelmesen hírt adott.

A polgármester döntési kompetenciájáról végül is a többség úgy vélekedett, hogy nem dönthet egyedül, ennek oka az lehet, hogy a fiatalok előtt végül is ismert az önkormányzati testületi döntési mechanizmus.